



נובמבר 2016

תל-אביב חשוון תשע"ז

שנתון של "המרכז המזריצ'אי" בישראל
 יערלעכע אויסגאבא פון "מעזריטשער צענטער" אין ישראל
www.mezritch.org.il
 המערכת, רעדאקציע: תל-אביב, עריכה: אורית רוט

ביולעטין
נר. 56



שלושה דורות - רות פרבמן, גיל פארן ועמית פארן בסיור במזריץ'

דבר יו"ר העמותה / יפה שפילמן

חברות וחברים יקרים, משפחת קהילת יוצאי מזריץ' פודלסקי לדורותיהם. ביראת כבוד אני כותבת לראשונה דברי, כיושבת ראש ועד עמותת יוצאי מזריץ' בישראל. נכנסתי כפי שנהוג לאמר ל"נעליים גדולות". קודמי לתפקיד בשנים האחרונות, ד"ר נפתלי ברזניאק ולפניו אברהם גפני ז"ל, יצרו קהילה רבת פעילות ועשייה. תודתי והערכתי על התווית הדרך, על הובלת העמותה, על ההישגים המשמעותיים שהושגו ועל הזכות שניתנה לי להכיר, להבין וללמוד.

אנו מעוניינים להחיות את "ארון הספרים היהודי", את הווי החיים בעיירה, ואפילו להיזכר בשפת האידיש ובתרבות העשירה של בית ההורים.

לצערנו, בחודש פברואר 2016 נפטר אחרון השורדים את השואה במזריץ' ובמחנות בפולין - חבר יקר, אב רוחני, אשר ליווה אותנו בכל צעד ושעל באהבה, בדאגה ובהרגשת שליחות אמיתית - גד פינקלשטיין זכרו לברכה. גד, שבביתו קיימנו את כל ישיבות הוועד וכאן, על פי בקשתו, אנו ממשיכים להיפגש, היה אדם מיוחד, איש אציל, אשר חי את חוויות הישרדותו בכל רגע ורגע. איש בעל מזג נעים ונוח אך אסרטיבי ונחוש בכל הקשור לזיכרון השואה. גד הניח אחריו משפחה ענפה; בנותיו גילה - מזכירת הוועד וציפי הפועלת רבות למען העמותה ולהן ילדים ונכדים - נינו.

השנה הרכב הוועד השתנה - כאמור נפתלי הנמרץ החליט לפרוש מתפקידו, אנוכי נבחרתי ליושבת ראש, לוועד נכנס יעקב גולדמן אשר תורם רבות בידע ובעשייה בתחום הגנאולוגיה. ברכות חמות ליוצא ואיחולים למצטרף. ובהזדמנות זו - ברכות יישר כוח לצוות : ד"ר גילה שחר, טובה רשטיק, אורית רוט, אבישי גבע, יעקב גולדמן, איציק שפילמן ואנוכי.

יעדי וועד העמותה:

בנוסף ליעדים שלאורם אנו פועלים ובמטרה לשתף את החברים ואת בני משפחותיכם, פתחנו דף פייסבוק של הקהילה. הנכם מוזמנים להיכנס - לעדכן ולהתעדכן.

כאשר הצטרפתי לוועד העמותה, פגשתי אנשים חדורי אמונה ולהט, שראו חובה וזכות לזכור ולהזכיר את הקהילה הקטנה והחשובה, שהיתה עבור דור ההורים נוף מולדתם, בה הם חיו, למדו, עבדו, אהבו וקיוו לבנות שם את ביתם. אבל הכל נגדע באחת, בעקבות המלחמה. פגשתי קבוצה שיש בה חזון, אהבה וכבוד לטפח את זיכרון הקהילה ומורשתה.

כמה מילים על השתלבותי בוועד העמותה:

הרגע המכונן שגרם לי להיכנס לפעילות, היה הרגע בו עמדתי לראשונה, בסיור פרטי במזריץ', ליד ביתו של אבי, יצחק פישפנגר ז"ל, ברחוב לובלסקה 110. מחשבות, רגשות, זכרונות מסיפורי אבא על חוויות ילדותו במזריץ', הציפו וריגשו אותי. אבא, יליד 1913, למד שם בתיכון, היה מדריך פעיל בתנועת הנוער הציוני וחלומו לעלות לארץ התגשם בשנת 1934. בארץ עבד בבנין, התנדב ל"הגנה", מאוחר יותר התגייס לנוטרות ולאחר מכן מתוך אידיאל לאומי התגייס למשטרת ישראל. אביו נספה בטרבלינקה

מיד עם חזרתי ארצה, חזרתי להשתתף בכנסים השנתיים והתנדבתי לפעילות כחברה בוועד.

בשנים הראשונות פעילות הוועד והעמותה התמקדה בחיי השורדים והניצולים בארץ, בציונות; לאחר מכן התמקדו בתקופת השואה.

בתוכניתנו להמשיך ביעדים שעוצבו על ידי הוועדים הקודמים ואנו מעוניינים בנוסף, להעמיק בהיכרות עם החיים היהודיים והתרבותיים העשירים שהיו לפני השואה.

אנו רואים חשיבות בשמירה על הקשר עם הקהילה: בארץ ובחו"ל, על שילוב דורות / יצירת עניין וגיוס הדור הצעיר, הגדלת היקף הסיורים במזריץ'- הן של בתי"ס והן של הקהל הרחב; אנו פועלים להעמקת קשרי התרבות בין העיר פתח-תקווה ומזריץ', אנו לומדים את נושא הגינאולוגיה לבניית עץ משפחה וחיפוש קרובים. בנוסף- התחלנו לתעד את ה"נכסים הרוחניים" של הקהילה. אנו פונים אליכם לכתוב וליידע אותנו בחומרים המצויים ברשותכם.

הישג חשוב של העמותה היה ייצוג הפעילות שלנו בכנס העולמי הראשון שהתקיים במוזיאון ההיסטורי בוורשה. בגאווה רבה, איציק ואנוכי ייצגנו את העמותה וסיפרנו על העשייה המרובה שלנו. (פירוט בכתבה).

לא נותר לי אלא לסיים בציטוט "והגדת לבנך..." ונראה לי כי לכך אנו חותרים.

שלכם,
יפה שפילמן מבית פישפנגר

חברי עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתו של
אהוד בן גלים ז"ל
ומביעים תנחומים למשפחה

חברי עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתו של
משה וירצר ז"ל
בן 99 במותו
אבא של קובי סלע וד"ר מאירה אפרתי
ומביעים תנחומים למשפחה

חברי עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתו של
גד פינקלשטיין ז"ל
בן 93 במותו
חבר ועד העמותה 1946-2016
ומביעים תנחומים למשפחה

וועד עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל

יפה שפילמן - יו"ר • אברהם גפני ז"ל - יו"ר העמותה בין השנים 1998 - 2012 • גד פינקלשטיין ז"ל
חבר וועד העמותה 1946 - 2016 • איציק שפילמן - גזבר • גילה שחר - מזכירת הוועד • טובה רשטיק
- קשר עם הקהילה, הנצחה ותיעוד • אבישי גבע • אורית רוט - עורכת העיתון • יעקב גולדמן • אבישי
גבע - קשר עם הקהילה • יעקב גולדמן - עצי משפחה

כתובת העמותה

רחוב שרת 82 דירה 7 אצל משפחת פינקלשטיין, תל-אביב

לעדכון פרטים או להעברת מידע אחר
נא לשלוח מייל לגילה שחר - מזכירת הוועד
e-mail: mezritch.pod@gmail.com

חברי מערכת העיתון:
גילה שחר ואורית רוט.
עימוד ועריכה גרפית - מעין לוי נבט
הדפסה - דפוס הפיל הורוד מימד

דבר יושב הראש היוצא / נפתלי ברזניאק

לכולם שלום,

אז אתחיל בזה שהיה יוצא מן הכלל, ותודה על הפרידה המרגשת. דפיקות הלב, המתרחשות כל העת, מקבלות תאוצה ותהודה כאשר דברים לא כל כך מסתדרים, או כאשר הקו הישר הופך לעקום.

כפי שהזכרתי בנאום הפרידה שלי, הזיכרון מתעתע בנו, לא רק בצעירותנו. אבל התעתוע מקבל משמעות רבה יותר כאשר אנו מבינים שעם התבגרותו הוא נחלש.

בכל אופן, מאז שגילה העלתה את השם מישל קישקה (בעוד כולנו היינו במאמץ להביא הצגה לאסיפה), שיניתי כיוון ואמרתי שהוא האיש. מישל הכי מתאים לערב זה, שהוא גם ערב הפרידה שלי מפעילות בועד. זה התחיל בנדנדוד שבועי למיכה (פרידמן) שייצור קשר עם האיש. ידעתי שמיכה הכיר את מישל, שהציג אצלו קריקטורה שבועית בתכנית בוקר טוב ישראל ששודרה בערוץ 2 לפני דור. (הזיכרון המתעתע...) כל שבוע מיכה היה שולח לו מייל, הודעה, ווטסאפ וכדומה, וטוען שהאיש נעלם. ידעתי שהוא לא נעלם, כי הוא הופיע בתקופה זו בטלוויזיה מספר פעמים, ואמרתי שאני לא מוותר. בסופו של דבר נוצר הקשר. מישל הסכים להופיע בכל יום, חוץ מאשר יום רביעי שהיה יום קדוש שהוקדש לבצלאל. לנו לא היה יום מועדף וקבענו תאריך. סגרתי את היום עם בית יד לבנים, והתחלנו לבנות את האירוע מכוונים לאותו תאריך. כעבור זמן מה, מישל הודיע, שכאשר לוח הפעילות שלו נבדק על ידי אוליביה (אשתו כמובן), שבאותו יום שנקבע, הוא ממריא ממקסיקו לישראל ולא לקח בחשבון שיגיע לכאן ביום המחרת. הודעתי לחברי הועד שיעצרו. חייבים לשנות. הייתה לי תחושה שלא נצליח למצוא יום שיתאים לכולם. למישל, לבית יד לבנים, ולעמותה שנהגה לחגוג בין כסה לעשור. בינתיים הקיץ כמעט חלף והיה ברור שאת תקופת החגים אנחנו יכולים לשכוח. בשלב זה ישבתי מול מישל והצענו כמה תאריכים. הסתבר שבכולם אולם בית יד לבנים כבר

היה תפוס. בסופו של דבר קבענו ל-14 בדצמבר - היום האחרון של חג האורים. היה חשש גדול שמזג האוויר ימנע מהחברים לבוא. שהחשיכה המוקדמת תמנע מהאנשים להגיע, ושהעובדה שאין במקום חניה, גם היא לא תהייה לצידנו.

הרעיון של טובה ליצור קשר עם החברים הוכיח את עצמו מעל ומעבר. עובדה, האולם, בניגוד לשנה הקודמת, היה כמעט מלא! (בניגוד לשנה הקודמת בה לא הצלחנו למלא את מחציתו).

אבל בבוקר יום האירוע הופיעה, כך מאי שם, הסערה. כן, באותו בוקר, רכבתי על אופני ליפו. העננים הוכיחו לי שהם גם יודעים להתבטא. לא רק באורות ובקולות. אלא גם להתרוקן. ואת זה הם עשו מספר פעמים, באזור בו הייתי, כאשר אני אישית שימשתי להם כמטרה. כבר הייתי בטוח שאת הערב אעשה במיטה עם מד חום המנסה להתחקות השינויים הטורמליים של גופי. ידעתי, שלפי תוצאות הסקר האחרון שקיבלנו, למעלה מ-200 איש אישרו את הגעתם. בדימויני חתכתי את המספר לחצי ואמרתי אם 100 יבואו, זה יהיה בסדר.

בשלוש וחצי אחר הצהרים, חשכו עיני. במבואות ירושלים התרחש פיגוע קשה. בעודי מנסה לעכל את האירוע, חושב על בת זוגי שעובדת בדיוק בבנין מול האזור, ממנה קיבלתי הודעה שהכול בסדר, אבל הבנתי שלא הכול בסדר. מישל צריך להגיע מירושלים. מישל צריך לצאת מירושלים. ולפי הרדיו, העיר סגורה ומסוגרת. אין יוצא ואין בא. ומישל? ומה יהיה על האזכרה? חששתי מאוד שהצלצול הבא שאשמע יגיע ממישל שמודיע לי שהוא לא מגיע כי הוא לא יכול. עכשיו, ברגעים אלו שאנשים רבים מתחילים לנהור לכוון בית יד לבנים בתל-אביב, כיצד אוכל להודיע להם שמישל לא מגיע? לחברים הרבים שלי שהודיעו שיגיעו לשמוע את מישל וגם קצת לכבד אותי? החלטתי להחריש. המשכתי בעיסוקי הרגילים. העיסוק הרגיל הופר מידי מספר דקות בהן בדקתי שאכן אין על צד הנייד הודעה של

להוצאה (ותודה לדואר ישראל). את זה גיליתי, במוצאי שבת, יומיים לפני הכנס. ידעתי שביום ראשון אין שום סיכוי שאוכל לטפל בבעיה. וכשאין סיכוי (מתרפאים רבים צובאים על דלתות המרפאה ומבקשים להיכנס) אני לוקח את הזמן שיש לי, משנס מותניים, וכמו במשיכת חבל מותח אותו כך שאוכל מצוא בזמן הדחוק מספר חורים על מנת להתקשר להוצאה, לתת להם את מספר כרטיס האשראי שלי כביטחון, על מנת שאבין שהספרים מבחינת ההוצאה יגיעו הכי מוקדם ביום שלישי, ובטוח ביום רביעי. לא עזרו התחינות שהכנס יתקיים ביום שני. וכאן נכנסה לתמונה אורית, שבהחלטה של שניה, שינתה את סדר יומה, שינסה מותניה, ולפנות ערב הודיעה "הספרים בידינו!" תודה לכל מי שסייע לערב הנפלא הזה.

שיחה שלא נענתה. אמרתי לעצמי שאם משהו ישתבש מישל יודיע.

בשש בדיוק בשעה שבה מישל היה אמור להגיע לאולם, הוצאתי את הנייד מכיסי והתקשרתי למישל.

"אני בחוץ, עוד דקה אכנס" שמעתי את קולו במבטא צרפתי-בלגי ברור. נרגעתי.

בשש ועשרים, לאחר שחלפו עשרים כפול דקה של דקות, שוב הלב החל לפמפם - היכן הוא?

שוב הוצאתי את הנייד מכיסי וראיתי שאכן, מספר דקות קודם לכן, הגיעה שיחה ממישל - שיחה שלא נענתה.

הוא פספס את המקום חשבתי לעצמי. בטח הגיע לבית יד לבנים בשכונת יד אליהו ולא בפנקס. עכשיו נצטרך להמתין לו זמן רב. הבטחנו לקהל שהוא יחתום על ספריו וזה לא מתקיים.

יצאתי לרחבה מחוץ לאולם בכוונה ליצור איתו קשר. בעודי מתקתק את שמו באנשי הקשר, הרמתי ראש ודמות של גבר נגלתה לי מרחוק.

C'est vous? (זה אתה?)

שאלתי את הצללית שנעה לעברי בשפת אימו.

Oui, c'est moi (כן, זה אני)

ענה בשפת אימו, השפה שאימי ז"ל, בצעירותי, הכריחה אותי ללמוד, כי אף אחד אחר לא יוכל לדבר עם הדודים שלנו מצרפת.

הסתבר שאכן טעה, והגיע לבית החייל הסמוך ולא לבית יד לבנים...

ומכאן הכול היסטוריה. האולם היה גדוש מפה לפה, והחווייה. כן החווייה, בלתי נשכחת.

אני לא יכול לסיים מבלי לספר על הספרים שהגיעו אלינו ממש ברגע האחרון.

בישיבת הועד לפני האזכרה החלטנו לרכוש 100 ספרים של מישל קישקה - "הדור השני, דברים שלא סיפרתי לאבא", אותם נחלק למי שישלם את דמי החבר.

לאחר שיצרתי קשר עם המו"ל וקבענו כמה נשלם, נתבקשתי לשלוח לחברה צ'ק על מנת שהם ישחררו את הספרים. סיכמנו שהספרים יגיעו, לאחר תיאום בין ההוצאה לגילה, לבית משפחת פינקלשטיין בתל-אביב. עקב קצר בתקשורת, באחריותי המלאה, הסתבר שהצ'ק שנשלח על ידי טובה בדואר, פשוט לא הגיע

הַמְסָפָר מוקדש באהבה והוקרה ל"אודי" השואה / אשר וינשטיין

כְּדֶרֶן
הַשָּׁנִים מְשִׁיחוֹת
אֶת הַסֵּבֶל
וּתְמוּנוֹת
הָעָבֵר
נִמְרָחוֹת
בְּאֶפֶס:

הַכָּאֵב
הָרָעֵב
הָאוֹבֵדָן
וְהָאֵבֶל
מוֹל חַיִּי
הַיּוֹם יוֹם
נִדְחִיקִים-
לְאַחֹר

כֶּר
בְּרֻבוֹת הַיָּמִים
מְשִׁתְּבֵשׁ
אֶט הָאוֹר
וְנוֹתֵר
בְּעִיקָר
הָרָצוֹן
לֹא לְזִכּוֹר...

אֶר
הַיָּד הַקְּשִׁישָׁה
בָּה חֲרוּט
"הַמְסָפָר"
לֹא מְרָשָׁה
לְאַבֵּד
אֶת אוֹתוֹת -
הַעֲבָר!

כל הזכויות שמורות למחבר אשר וינשטיין ©

רחובות, 8.9.2015

פרידה מגד פינקלשטיין

גד פינקלשטיין

גד עלה לארץ באוקטובר 1945 באניית המעפילים "פטר ב", שירת בצה"ל והצליח לבסס את עצמו, להקים נגריה משלו וליישם בה את המקצוע שלמד מסבו, להקים משפחה (שתי בנות, שבעה נכדים וחמישה נינים) עם רעייתו יונה ז"ל, אף היא ילידת מזריץ' ושריד יחיד למשפחתה, שנפטרה בשנת 2005. רק בגיל 91, הפסיק את עבודתו היומיומית בנגריה.

במשך עשרות שנים השקיע מאמצים רבים בהנחת הנספים ובזיכרון השואה לדורות הצעירים. היה חבר פעיל בעמותת יוצאי מזריץ' משנת 1945, ובכל השנים הללו סייע ללא הרף לכל אדם שהיה זקוק לתמיכה.

השתתף בטקס חידוש בית הקברות היהודי במזריץ' בשנת 1997

השתתף בטקס המרגש של הסרת הלוח מהאנדרטה 'תפילה' שהתקיים בחודש מאי 2009 בהשתתפות ראש העיר מזריץ', שגריר ישראל בפולין ומכובדים נוספים.

השתתף בטקס חתימת קשרי תרבות בין עירית פתח-תקוה ומזריץ' בחודש יולי 2011.

לפני מספר שנים סיים כתיבת ספר על קורותיו בתקופת השואה. שמו של הספר "לך, אולי אתה..." הוא ציטוט מדבריה של אמו, מנוחה, שבמילותיה, 'לך, אולי אתה תציל את עצמך', נפרד ממנה במזריץ' בשנת 1942, לעולם.

למיטב ידיעתנו, גד פינקלשטיין הוא יליד מזריץ' האחרון בישראל שעבר ושרד את שנות המלחמה במזריץ'.

חי בתל-אביב, נפטר ביום 7.2.2016

יהי זכרו ברוך!



נולד ב- 7.1.1923 למשפחה שחיה דורות רבים במזריץ' פודלסקי. הוריו משה - גדליה ומנוחה (לבית מילבאום). במשפחה היו חמישה ילדים, שלוש בנות ושני בנים. כילד, אהב לקרוא וללמוד, והחל בלימודי נגרות אצל סבו בוורשה ובצורה מסודרת בלימודי ערב במזריץ'.

במלחמת העולם השנייה נשאר עם אמו, אחות נוספת ואח צעיר במזריץ' לאחר שאביו ואחת האחיות נרצחו באקציה הראשונה בעיר באוגוסט 1942. בזמן זה עבד כנגר מחוץ לגטו וסייע למחיית המשפחה בדרכים שונות.

בהמשך עזב את מזריץ' בלב כבד, בעידודה של אימו ועבר את שנות המלחמה במספר תחנות קשות:

במטה הגסטפו בעיר ביאלה פודלסקה, כנגר, תוך הפגנת תושייה ואומץ במחנה ההשמדה מיידנק

במחנה כפייה בסטרוביצה שם עבד עבודת פרך והצליח לברוח מהמחנה לאחר הבריחה, הסתתר ביער הסמוך לסטרוביצה, יחד עם עוד שלושה יהודים נוספים, בבור שחפרו ביער בכפר יאניק, בין יולי 1944 עד ינואר 1945.

עם הגעת הרוסים, חזר לעיר הולדתו ולא מצא זכר לבני המשפחה הקרובים והרחוקים וכאמור נשאר שריד יחיד למשפחתו.

רק בשנת 2008 גילה בדרך מקרה שאחותו, אחיו ואמו נרצחו באקציה האחרונה שהייתה במזריץ' וכל 179 קורבנות אקציה זו קבורים בקבר אחים בבית העלמין היהודי במזריץ'. מאז נהג לעלות לקבר אחים זה מדי שנה ולומר קדיש.

מבוא לספר / גד פינקלשטיין

לעולם הרוס וכאוב. אלה אינן חגיגות שמחות. היום שבו שוחררתי מהבור ויצאתי ממעמקי האדמה לחיים היה יום עצוב, שבו חגגתי את השחרור בלי אף אחד מבני משפחתי האהובה.

לכן אין זה יום חג עבורי. פעם לא היה מי שישמע. הכול היה קצת אחרת. הייתי עסוק בניסיון ליצור את הקיום שלי. באתי לישראל בלי כלום. בלי אף אחד. כל אחד שרד לבד. היה צריך להקים בסיס לקיום. עבודה ופרנסה. להקים משפחה. לגדל ילדים. לחנך. לשלוח לאוניברסיטה. הייתי טרוד. והרי אני לא היחיד שעבר את זה."

הקדמה לסיפור חייו של גד פינקלשטיין
'לך! אולי אתה?...! שיצא לאור בחנוכה תשע"ג
"תל-אביב. חורף 2011.

אני גר בתל-אביב כבר שישים ושש שנים. תל-אביב היא עיר חמה, לא כמו פולין הקרה שבה נולדתי. אבל בחודש ינואר קר אפילו בתל-אביב. אפילו ברחוב שרת, שבו אני מתגורר. האנשים הולכים ברחוב בחופזה. בית הקפה הקטן שמול ביתי ריק מאנשים. המכוניות ממחרות לבתים החמים.

אני איני ממחר. אני יכול להשקיף ממרפסת ביתי על החיים ברחוב, אך איני עושה זאת. אני יושב בכורסה שלי בסלון. בכורסה הסמוכה אליי הנחתי את תמונות רעייתי האהובה, יונה טייבעלע ז"ל, שאליה אני מתגעגע בכל יום שחולף. מאז מותה אני פותח פחות ופחות את התריסים. איני מאפשר לאור השמש לחדור ולהגיע אליי, לעולם הזר לחדור אל ממלכתי. בסלון, על השולחנות ומזנוני העץ שבניתי במו ידיי, מונחות ערימות של ספרים המספרים את אשר התרחש בשואה. אני, יונה והספרים חיים מדי יום לכל אורכו את העולם ההוא ואת הסבל הקשה לתיאור שהתחולל בו.

מדי בוקר בחמש אני יוצא לשחות בבריכה. אחר כך אני הולך לעבוד בנגרייה שהקמתי ברחוב שוקן. אחרי מנוחת הצהריים אני מתיישב בכורסתי וקורא על קורות העם היהודי במלחמת העולם השנייה. קורותיי שלי.

השבוע חגגתי יום הולדת. אני חוגג פעמיים: בתאריך 7 בינואר אני חוגג את היום שבו יצאתי מרחם אמי לאוויר העולם בעיירה מזריץ' בפולין - אני בן שמונים ושמונה. עשרה ימים מאוחר יותר, ב-17 בינואר, אני חוגג את היום שבו שיחררו הרוסים את פולין בשנת 1945 ואני יצאתי מרחם האדמה שבה קברתי את עצמי,

פרידה מגד פינקלשטיין / גילה שחר

עבודה. חריצות, מסירות ואהבה לעבודה. בעמל כפים, הקמת את הנגרייה שהייתה גאוותך כל השנים. אלפי אנשים בכל רחבי תבל הסבו ועדיין מסבים סביב השולחנות האיתנים שיצרת.

והגדת לבנך. כולנו מלווים אותך היום כאחרון יהודי מזריץ' שחוזה את המצוקה ברחובות הגטו של מזריץ'. עלית לארץ באוקטובר 1945 ושלא כמו רבים מניצולי השואה, סיפרת כבר מהימים הראשונים, את הסיפורים "משם", כמו שנהגו לקרוא לאדמות אירופה המדממות/החרוכות. המשכת לספר ולתעד. פעלת במשך שנים להנצחת משפחות יוצאי מזריץ'. רק לפני שבוע קיימנו את ישיבת הוועד של העמותה בביתך, בהעדרך.

זכינו לבקר איתך בעיר ילדותך, להוציא את ספור חיך בכתב ובצילום, והשארת לנו מורשת מפוארת של סיפורים לדורות הבאים. אני מבטיחה לך, נמשיך ונספר ככל יכולתנו.

היית לי אי של יציבות לאורך שנים. אתמול נפער סדק עמוק בתבנית היצוקה. אשתדל לנווט את דרכי מעכשיו כך שאחזור בהקדם לאיזון ולשווי המשקל.

יראת שמים ואהבת האדם. גם אם לא מלאת את כל מצוות ההלכה, בכל השנים דבקת באמונתך והלכת בעקבות לבך. אשתדל ללכת לאור המגדלור שהיית לנו. לך ב(ל)שלו, אנו נפרדים ממך באהבה רבה.

גילה

אבא גד,

כמו לכל נגר טוב, גם לך, אבא, היה ארגז כלים. ארגז כלי הנגרות שלך, עזר לך לשרוד בשנות המלחמה. זה היה ארגז קטן והכלים בו בסיסיים. הקפדת ללכת איתו והוא ליווה אותך לכל מקום.

גם לי יש ארגז כלים. בארגז שלי אין פטיש, מסמר ומקצוע. כי דווקא את תבונת הכפיים שלך לא ירשתי ממך.

אבל יש לי ארגז כלים לחיים. והיום, כשאני עומדת פה מול הקהל הגדול שבא ללוות אותך למנוחתך האחרונה, אני רוצה להודות לך על ארגז הכלים שאתה הענקת לי להמשך דרכי. לכלים אלה קוראים ערכים.

ואילו ערכים יש בו?

הרצון ללמוד ולהרחיב את הדעת. אתה עשית זאת מהיותך ילד במזריץ', קראת מכל הבא ליד. היית מה שאנו מכנים אוטודידקט. לא השלמת לימודים במסגרת פורמלית, אבל רכשת השכלה ב'אוניברסיטה של החיים'. וכך גם כיוונת אותי ואת הילדים ללמוד ולרכוש השכלה. אני מודה על כך שזכית לראות גם בהישגים שלנו עוד בחיך.

המשפחה במרכז. בנית עם אמא משפחה חמה ואוהבת. הייתם מסורים אחד לשני בצורה יוצאת דופן. ומזה עשר שנים, מאז שאמא נפטרה, לא שכך כאבך. הנחמה שלי היום, שקבלת את מבוקשך ושוב אתה לצידה.

ועוד בעניין משפחה, לא עוזבים את אמא. עשרות שנים התייסרת, ובשנים האחרונות עוד יותר, על כך שהצלת את עצמך והשארת את אמא שלך מאחור. ואנחנו ענינו לך בכל פעם שבזכות זה שאתה הצלת את עצמך שיקמת את חיך והקמת משפחה רחבה וזכית לנכדים ונינים. ובאופן הסמלי ביותר ביום פטירתך נולד לך נין חדש, נכדה של ציפי, בנו של אילן.

פרידה מגד פינקלשטיין / נפתלי ברזניאק

המלחמה, ועד יום מותך, פעלת לטובת החברים. התרומות הגדולות שלך לעמותה, סייעו תמיד לא רק לפעילות אלא גם לחברים נזקקים. ותמיד עשית זאת עם חיוך. תמיד עם מבט שאי אפשר לשכוח.

אני חושב שכאשר יונה נפטרה, כבה בך הנר. מותה של יונה היכה אותך במקום שאף גרמני לא הצליח להכות. נכון, את אחיך הקטן יוסלה, לא יכולתך לשכוח ולו לרגע. תמיד חשבתי שחלמת אולי למצוא אותו באחת מהנסיעות המרובות שלך לשם. למזריץ'. כן, אפילו שכוחך נטש אותך, השנה, נסעת לשם. אולי? אולי?

גד, אף אחד מאתנו לא חי לנצח. אני לא בטוח שאהבת את התקופה האחרונה בחייך. לא בגללך, אלא בגלל שבעיקר לא יכולת לתרום. בשנה האחרונה עוד ראינו אותך ממש לפני פתיחת הישיבות של ועד העמותה שנערכו בביתך, אבל בחודשים האחרונים הסתגרת בחדר. לא רצית שנראה אותך במצבך. גד. לך לשלום גד.

אם קיים בעולם מישהו שהוא אחראי למעשה, אמנם בצורה בלתי ישירה, לקיומי, הרי זה אתה. אתה גד.

ב-1946, לאחר שאימי טובה עליה השלום עזבה את קיבוץ תל יצחק והגיעה לתל-אביב, היא פגשה קבוצה של מזריצ'אים. אחד מהם היית אתה גד. בין לבין, כשהבנת שהיא מחפשת קשר רציני הכרת לה את משה, אבי זכרוננו לברכה. אז אחי אבי, אחותי שרית ואני הם פרי הביכורים של ההכרות הזאת.

מאז, נוצרו קשרים בין שתי המשפחות, שלך עם יונה ציפי וגילה, איתנו, שהיו בהם ככל קשרים עליות ומורדות, קרבה וריחוק. אבל תמיד היה נותר איזה שהוא קשר, בעיקר בין בני דור המייסדים.

רוחך גד הייתה בביתנו תמיד. הרהיטים שיצרת בנגריה שלך, לוו אותנו כל חיינו. הכורסא של גד, שולחן האוכל והכסאות הנצחיים של גד, השולחן בסלון, והמזנון שנשאר שם למעשה עד לפני כשנה כי גד, כדאי שתדע, אף אחד לא הצליח לפרק אותו מהקיר, אולי גם אף אחד לא רצה, כי הוא התאים לכל מי שהתגורר בדירה. גד, רק האש שכיילתה את הבית שלנו שרפה את הריהוט שיצרת. לאש כנראה אף אחד אינו יכול. וכשזה קרה, גילה ביקשה שלא אספר לך. רק אז הבנתי כמה היית קשור לתוצרת שלך. היום שגם הריהוט איננו וגם אתה, אני יכול לספר לך, ולדעת שבטח תעלה בת שחוק על פניך, תתפוס בזרועי ותספר לי בפרוטרוט מתי וכיצד יצרת את הרהיטים האלמותיים שלך שאני בטוח מצויים באלפי בתים בארץ ואולי בעולם.

גד, לא רק החיוך שלך היה פנומנאלי, גם הזיכרון שלך היה כזה. זכרת בפרוטרוט לא רק את סיפורך בתקופת השואה, אלא כל דבר עליו נשאלת. שמות, אנשים, קשרים, סיפורים ומה לא. אוצר בלום של ידע, שלצערי הרב נעלם יחד עם מותך. כל מי שיצר עימי קשר דרך האינטרנט, מכל רחבי העולם והתעניין על בני משפחתו משם, ממזריץ', הופנה אליך.

על הפעילות העצומה שלך בעמותה צריכים להודות לך כל החברים. מאז עלייתך לישראל, מיד לאחר

פרידה מגד פינקלשטיין / ציפי ורשאי

צמודים אחד לשני. קודם אמא הייתה זו שדאגה לך. נהייתי לעזור, לדאוג ולהיות מעורבת. קשה לי לקלוט שזהו - אין לי יותר למי לדאוג, את מי לשאול. היית עמוד התווך של המשפחה ושל רבים מקרוביך וידידיך. כולם רצו לשמוע ממך ואותך והוקירו אותך מאד. יכולתי להמשיך ולספר את קורותיך, כמה טוב שהחלטת להעלות אותם על הכתב והוצאת ספר נפלא אשר יישאר איתנו לעד.

תחסר לנו מאוד. אני מקווה שהגעת למנוחה ולנחלה ועכשיו התאחדת מחדש עם אמא שם למעלה. כל כך התגעגעת אליה.

נוח בשלום על משכבך אבא יקר!
בתך, ציפי

אבא,

נסתרות דרכי האל. אתמול בערב עצמת את עינייך לנצח, לאחר שבצהריים נולד לך נין זכר שני. כבר לא היית מודע להיוולדו, אך נשמתך חכתה להיוולדו ורק אחר כך עלתה לשמיים. דור בא ודור הולך! לא היית אדם דתי, אך כל חיך שמרו עליך מלמעלה... את השואה עברת בייסורים, אך בתעוזה ובגבורה ושרדת!

בארץ בנית חיים חדשים יחד עם אמא. בראת יש מאין. הקמת נגריה לתפארת אשר עדיין עובדת למעלה משישים שנה. עסקת במקצוע אותו הכי אהבת! חיית 93 שנים של עשייה, עבודת כפיים והקמת משפחה לתפארת ושבעת הרבה נחת מנכדיך וניניך. דווקא אחרי מותה של אמא לפני 10 שנים היינו יותר



על זה סבא בטח היה אומר, כמו תמיד, שמזל זה ראשי תיבות של: מקום, זמן, לעשות.

כולנו, כל הנכדים, למדנו מסבא ומסבתא מה זה לעשות, מה זה לעבוד ומה זה להשיג ולהצליח. היום, כשאנחנו מציינים את 90 השנים הראשונות של סבא, חשוב מאוד להגיד לך תודה רבה, ולאחל לך ולנו שלכולנו יהיה עוד הרבה מזל ביחד.

8.2.16

הספד לסבא

עם הפרידה מסבא חשוב לזכור מה היה בחייו ולא להתמקד במותו. בשורה התחתונה, סבא חי חיים מלאים ופוריים, שרד באורח נס את השואה כיחיד ממשפחתו ואחד היחידים מעיירתו, הקים משפחה גדולה, השתתף בבניית מדינה חדשה, זכה לבריאות ארוכת שנים ומצא ברכה בעיסוק אותו אהב - נגרות. הוא הוריש לכולנו בראש ובראשונה את החשיבות של משפחה ושל הישגים.

הלואי על כל יקירי אפילו רק חלק מההישגים של סבא שלי.

אני רוצה לומר כמה דברים בתור נציג הנכדים. "הנכד הבכור", כפי שסבא קורא לי מדי פעם.

סבא אומר שהוא נולד פעמיים. פעם אחת ביום הולדתו ופעם שניה ביום השחרור מהגרמנים. במקום לדבר על חורבן ומוות שקשורים לשואה, אני רוצה לדבר על מה שאנחנו חוגגים פה הערב: חיים. 90 שנה של חיים. אני רוצה להציג בתמצית את החיים של סבא מנקודת המבט של הנכדים.

ממה שאני יודע על סבא, הוא כנכד היה קשור מאוד לסבא שלו, שהיה נגר ובעל נגריה גדולה בוורשה הבירה. הוא השתלם אצלו כנגר עוד כשהיה נער, והעביר אצלו חופשות בנגריה, לשם היה נוסע ברכבת ממזריץ'. גם מבחינתנו הנכדים אחד הזכרונות הראשונים מסבא הוא של סבא בנגריה הגדולה. סבא שקם מוקדם מאוד, שוחה בבריכה ואז פותח את הנגריה; סבא שהנכדים מגיעים אליו לעבודה עם סבתא באוטובוס במהלך הבוקר, ובהמשך חוזרים אליו הביתה עם סבתא כדי לגלות שהוא כבר ישן צהריים כדי לצבור כוח להמשך היום. סבא שמייצר שולחנות וכיסאות כבר יותר משישים שנה.

זכרון מוקדם נוסף שמשותף לכל הנכדים הוא סבא (וסבתא) של חוף הים. שבת בבוקר, סבא כבר היה בבריכה, הנכדים נוסעים איתו ועם סבתא לחוף גורדון, אוכלים בהמשך הבוקר פירות קיץ שסבתא ארזה בקופסה, ובצהריים עוזרים לסבא להוריד את כיסוי הבד הלבן מהמכונת (היו פעם דברים כאלה...) וחוזרים הביתה.

עוד דברים שלמדנו מסבא נוגעים להישגיות. על השקעה בעבודה אין צורך להרחיב, כמי שגדלים עם דוגמאות כמו שציינתי, ולזה נוספו משפטים שכולנו שמענו ממנו: "תצליח", "תלמד", "מעבודה קשה עוד לא קרה כלום לאף אחד". ואכן, סבא וגם סבתא זכו להיות איתנו שבע פעמים בסיום של בתי ספר; ושבע פעמים בגיוס; ועוד כמה פעמים גם בסוף קורס קצינים או בסיום של לימודים באוניברסיטה ובמכללה. כשהיה צריך, סבא תמך בכל אחד מאיתנו, בהתאם לצורך, על מנת שנוכל להתקדם בלימודים ובחיים.

לא פעם אמרו לי חברים וחברות שיש לי מזל גדול שסבא שלי בחיים ואני יכול להנות ממנו. אני מניח שזו הרגשה משותפת לכל הנכדים.

פרידה מגד פינקלשטיין / עפרי שחר

לב ששרד את תופת הנאצים.. וליבך הגדול, האוהב, הנדיר כל כך, מצא את דרכו לאהוב, לחמול, לרחם ולהכיל גם אחרי שהסיוט נגמר. אדם מיוחד כל כך, שהיה אהוב על כל לבב אנוש, כבר במילה הראשונה שהוציא מהפה. גאה להיות הנכדה שלך, גאה לספר את סיפורך, לשיר לך בקול רועד על אדמת טרבלינקה, לסחוב איתי זיכרונות נעימים ממך וכמה מתכונותיך. אהוב שלי, אדם מוערץ ויקר, שלא ויתר עד שלא ראה שסיימתי קורס קצינים. תודה על הזכות להגשים לך חלום, להקשיב לכל סיפוריך, להיות דם מדמך. ליבך חלק משלי, וימשיך לפעום כל עוד ליבי שלי פועם. אוהבת אותך, זוכרת אותך, חיה אותך תמיד.

נכדתך עפרי

כל מי שמכיר אותי, יודע שאני פותחת את המגירה וחושפת את ליבי דרך הכתוב, רק באירועים מרכזיים, משמעותיים, אולי אפילו משני חיים..

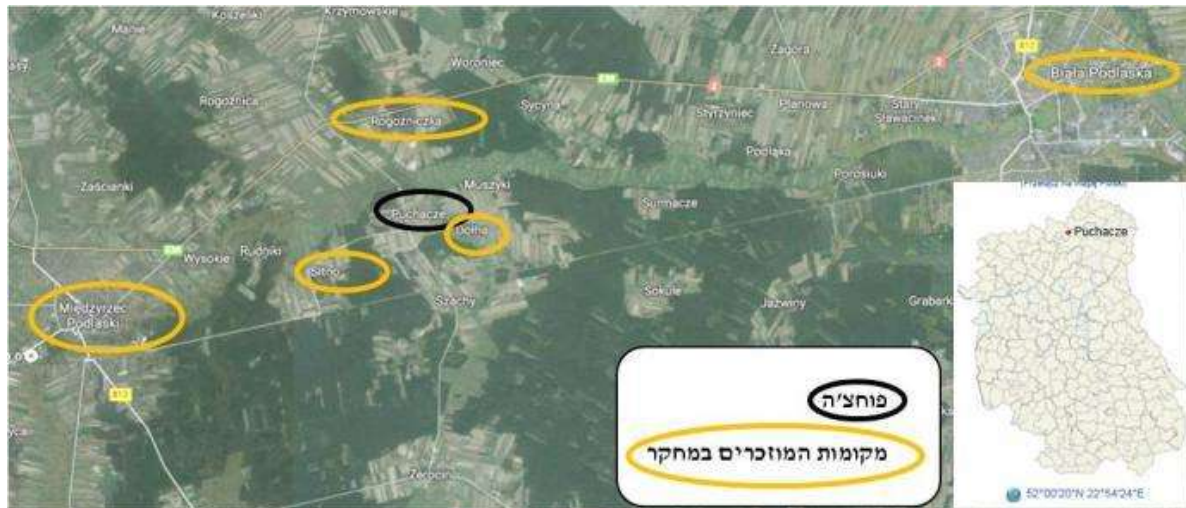
אתמול בערב ללא ספק השתנו חיי, כשהודיעו לי שסבי מצא את שלוותו בנשימה חנוקה אחרונה. הנפש האצילית שנשקפת מהעיניים המהפנטות האלו, משני האוקיינוסים האין-סופיים האלו, בהחלט שווה זיכרון שיעלה על הכתב.

סבא שלי, גיבור שלי, סמל החוזק והאומץ. כמה שעברת בחייך, כמה שסבלת, כמה שסחבת. היית ועודך עמוד התווך לכל המשפחה המפוארת הזו שהקמת יחד עם סבתי היקרה. אתה, כמו רהיטיך שכל כך אהבת לבנות, עשויים עץ שהוא בעצם פלדה, נצחיים. היית חכם בצורה בלתי רגילה, מחפש תמיד ללמוד עוד, לקטוף מפירות התבונה, תודה שהורשת לי תכונה זו. מנהיג מולד, אמיץ

תיעוד מפוחצ'ה / גיל פארן (פרבמן)

הכפר פוחצ'ה (Puchacze) - גורלם של היהודים בכפר וסיפורי סיוע והצלה מאת גיל פארן

פוחצ'ה הוא כפר קטן (כ-250 תושבים, נכון ל-2013) המצוי כ-10 ק"מ מזרחית ל-מיינדז'יץ פודלסקי (Międzyrzec Podlaski) מזריץ', בפי תושביה היהודים. הכפר מצוי בנפת רדזין (Radzyń) במחוז לובלין.



לפני המלחמה גרו ביישוב כמה משפחות יהודיות שניהלו חוות חקלאיות ועסקו במסחר. היו אלו משפחת וגה (Waga) שעיה בת 8 נפשות, משפחת זיידמן (Zajdman) משה בת 6 נפשות, משפחת זיידמן חיים בת 6 נפשות, משפחת זיידמן ינקל בת 4 נפשות ומשפחת מזריצקי (Miedzyrzecki) איזיק בת 4 נפשות.

הצבא הגרמני נכנס לאזור, באמצע ספטמבר 1939, אך ב-17 בחודש נסוג ממנו. ב-25 בחודש תפסו הסובייטים את מקומם. הסובייטים נסוגו מהאזור בסוף ספטמבר, על פי הסכם מולוטוב-ריבנטרופ, ובתחילת באוקטובר 1939 שבו הגרמנים והשתלטו עליו.¹

על שהתרחש בכפר בתקופת המלחמה ניתן ללמוד מחקירה שניהלו הפולנים על פשעי הגרמנים באזור.² בתקופת הכיבוש הגרמני, חיו המשפחות היהודיות בכפר, תוך הכנת מקומות מסתור ביערות ובמבנים וכך שרדו עד 1942. בסוף 1942 ערכו הגרמנים מספר פשיטות לאיתור היהודים בכפר. בסוף דצמבר 1942 הגיעו לכפר הסמוך- דולחה (Dolha) יותר מתריסר שוטרים, שהתכנסו בבית הכומר, ומשם פשטו על פוחצ'ה. הגרמנים צעדו במבנה קרבי במרווחים של למעלה מעשרה מטרים זה מזה וסרקו את כל המבנים והאזור. ביום הראשון לפשיטה (28 בדצמבר 1942) מצאו הגרמנים מסתור ביער ובו שתי משפחות יהודיות, משפחתו של זיידמן משה³ ואשתו חיה, בנותיו- רבקה, רוזה, שיינה, אטקה ובנו- חיים, ומשפחת מזריצקי איזיק, אשתו ובן בשם אברהם. זיידמן משה, אשתו ובנו וכל משפחת מזריצקי נורו על ידי הגרמנים במקום המסתור. הבנות של זיידמן ברחו וגרמנים רדפו אחריהן תוך יריות והן נורו בשדות לא הרחק מהכפר Sitno.

¹ http://www.yadvashem.org/yv/he/research/ghettos_encyclopedia/ghetto_details.asp?cid=597

² פרוטוקול חקירות שניהלו הפולנים כנגד פשעי הגרמנים בעיירה- ארכיון יד ושם TR.17/263.

³ קיימת אי התאמה בין המידע שמסרו הפולנים והמידע שמופיע בדפי החקירה לבין המידע המצוי בדפי עד ביד ושם. לפי דפי העד- משה זיידמן- נולד ב-1899 ליוקל וליאכט. נשוי למאשה. לזוג היו 4 ילדים- יצחק בן 10 וחיים בן 14. יאכעט, ילידת 1920, רבקה, ילידת 1922.

ב-30 בדצמבר 1942 שוב פשטו הגרמנים על הכפר ומצאו את שמונת בני משפחת וגה (Waga) שעה מתחבאים מתחת לאסס שהיה בסמוך לביתם. ההורים (שעיה ומאשה) בנו את המסתור בסמוך לבית כיוון שחששו שהילדים הקטנים (שמות שנים מהילדים- גיטלה ואברהם), לא יעמדו בתנאי המסתור ביער. הגרמנים הוציאו את היהודים מהמחבוא וירו בהם במקום.⁴

לאחר כמה שבועות באו הגרמנים בפעם השלישית לכפר פוחדים לחפש יהודים. היו אלה זינדרמים ממזריץ, בפיקוד שוטר שכינז' Szlejger.⁵ הם חיפשו את המשפחות של זיידמן חיים ואחיו ינקל, שהיה אילם וגר ליד חיים. המשפחה גורשה ממחוז ורשה והוסתרה על ידי פולני בשם פצ'ורקה וויצ'ק (Pachurkę Wojoiocha). כאשר השוטרים נכנסו לבית הם מצאו רק את פצ'ורקה וירו בו על הסיוע ליהודים. תושבי הכפר הפולנים הובאו למקום, ביתו נהרס והאסס שלו נשרף. לתושבים נאמר כי הוצא להורג של שסייע ליהודים.⁶

פצ'ורקה נקבר בכפר הסמוך- Dolha.

במאי 1943 נרצחו בכפר 5 בני אדם, ביניהם ינקל זיידמן. יחד עימו נרצחו גם 2 ילדים מהישוב Krzywica, ליד מזריץ.⁷ אפשר כי רצח זה בוצע על ידי הפולנים עצמם (ראו בהמשך סיפורה של רייצל פינקלשטיין, אודות המתרחש באזור במאי 1943) ולא על ידי הגרמנים.

סה"כ נרצחו 23 יהודים שנקברו ב-3 בורות.



⁴ על פי עדות פולנים שנמסרה לזבישק ניזנסקי (2016).

⁵ במזריץ היה שוטר גרמני ידוע לשמצה בשם "שלינג" שהיה מסתובב על כלבו ונהג באכזריות רבה.

⁶ פרוטוקול חקירות שניהלו הפולנים כנגד פשעי הגרמנים בעיירה- ארכיון יד ושם TR.17/263.

⁷ על פי עדות פולנים שנמסרה לזבישק ניזנסקי (2016).

מתושבי הכפר היהודים שרדו רק 2 נערות- בנותיו של זיידמן חיים- שרה ושיינה (יפה). הצלחתי ליצור קשר עם המשפחה ומהם למדתי ששרה נפטרה ב-2002 ויפה בחיים. בעבודת השורשים⁸ של נכדתה סיפרה שרה על גורל המשפחה- כאשר נודע לאבי המשפחה על כוונות הגרמנים הוא החליט לפזר את המשפחה. שרה שוטטה בין הכפרים, יום אחד פגשה דוור אותו הכירה והוא הציע לה לצאת לעבודה בגרמניה במקום נערה פולניה לה נשלח צו והוא היה בדרך לחלקו⁹. בליווי אמא התייצבה שרה לעבודה, נשלחה ללובלין ומשם לאחר מספר ימים הועברה לגרמניה לעבודה במפעל למוקשים ולפצצות. אחותה יפה ניצלה גם היא בדרך זו ובסיוע אותו דוור¹⁰. לאחר המלחמה חזרה שרה לאזור ושמעה על גורל בני משפחתה. אחיה הצטרף לפרטיזנים ויצא ליערות. ההורים והאחות הקטנה (אסתר) נותרו יחד. בפשיטה של הגרמנים הם ניסו לברוח, האב נורה, קיבל הרעלת דם ולאחר זמן ביקש מהפרטיזנים להרוג אותו. אחיה סידר לאם ולבת הקטנה מסתור, אולם מאוחר יותר הן נרצחו על ידי הפולני שהסתיר אותן. גם האח נרצח לבסוף על ידי הפרטיזנים. שרה חזרה לכפר לאחר המלחמה והביאה את אביה לקבורה בבית הקברות במזריץ'.

הפולנים מעידים¹¹ על יהודי נוסף בשם יוסקו שהסתתר בכפר במחבוא על סירה ליד הנהר. בתו-לאה ובנו נרצחו במזריץ' כאשר הלכו לאסוף את בגדיהם.

⁸ את עבודת השורשים קיבלתי מבתה של שרה- אטי לנדסמן.

⁹ על פי מסמכי ה-ITS- שרה עבדה תחת השם JADWIGA HESTKOWSKA במפעל HERZBERG\HARS.

¹⁰ על פי מסמכי ה-ITS- שיינה עבדה תחת השם MARIA PASIAK במפעל DESSAU U THALNITZ.

¹¹ סופר לזבישק ניזנסקי במרץ 2016

ניסיונות להצלת יהודים בכפר

בכפר פוחצ'ה התנהלו לפחות 2 פעולות הצלה של יהודים. זאת כאשר האזור נתון, מפעם לפעם לפשיטות במטרה לאתר את היהודים המסתתרים. באחד נטל חלק פצ'ורקה וויצ'ק (Wojoiocha Pachurke) שסייע למשפחות האחים זיידמן ונרצח בתחילת 1943, לאחר שהגרמנים לא מצאו את המשפחות להן סייע. על פעילותו הוכרו פצ'ורקה ואשתו- ציסלבה כחסידי אומות עולם באוגוסט 2016.

ההצלה של רייזל דז'ינצ'ול DZIENCIOL (פינקלשטיין)¹²

רייזל נולדה בביאלה פודלסקה, ב-1919 לשמואל-אייזיק ולטמה. לרייזל היו 3 אחיות (לאה-חיה, טויבה וטילה)¹³.

בסוכות 1942 הועברה עם בני משפחתה לגטו במזריץ (מספר שבועות לאחר האקציה השנייה שבוצעה בגטו מזריץ (6-9/10/42)). רייזל שכנעה את אביה להצטרף לקבוצת העבודה והם נשלחו לחפור כבול ברוגוז'ניצ'ה¹⁴ (ROGOZNICA). לאחר שנודע להם על רצח יהודים ממחנה עבודה סמוך החליטה לברוח. רייזל פגשה שני איכרים מפוחצ'ה שיצאו לדוג- יאן קוליק (JAN KULIK) ופאלק סילאצ'יק (FELEK SILACZUK), שהסכימו לסייע לרייזל ולאביה להימלט מהמחנה. תחילה הסכימו לסייע רק לרייזל, אך היא סירבה, למרות כעס אביה. לאחר מכן הסכימו לעזור לשניהם וסיכמו על דרך המילוט- הסתתרות בערמת שחת.

באוקטובר 42 ברחו רייזל ואביה והסתתרו במרתף שהכינו השניים במהירות בביתו של סילאצ'יק, כאשר יאן קוליק דואג לכל צרכיהם. האב, שהיה בן 62, חלה במחבוא ונפטר בנובמבר 1942. שני הפולנים סייעו לרייזל לקבור את אביה ביער.

במהלך שהותה במחבוא שמעה רייזל על שרשרת המצודים בכפר ועל רצח יהודים ורצח מצילי יהודים באזור (בעדותה רייזל מזכירה רצח של שכן, אשתו ו-7 ילדיהם (אין מידע על רצח משפחה פולנית. יתכן שהכוונה היא לרצח של משפחת וגה ושל פצ'ורקה).

לאחר מרד גטו ורשה ניסה סילאצ'יק להוציא את רייזל ליער בטענה ששם תחבור ליהודים אחרים (רייזל מתארת מפגש של מספר איכרים שיכורים, בהם סילאצ'יק שבו החליטו להוציא להורג את כל היהודים המסתתרים, כיון שלהבנתם לא נותרו יהודים בפולין לאחר המרד בגטו ורשה). קוליק, שלא הסכים למזימה, הגיע למסתור, הוציא אותה וסחב אותה על גבו, כיוון שלא יכלה ללכת לאחר 8 חודשים במחבוא הצר. קוליק הסתיר אותה במחבוא חדש צמוד לאורווה בבית אמו- מריה, ללא ידיעתה וידיעת אחיו ובת דודתו שהיו בבית (אביו של קוליק נפטר במלחמת העולם הראשונה). לאחר זמן גילתה האם את המחבוא ויאן קוליק שכנע אותה להמשיך ולסייע לרייזל, חרף העובדה שמדי פעם נערך בכפר מצוד אחר יהודים. לאחר זמן דאג קוליק להסתיר את רייזל בגג האסם של השכן, ללא ידיעתו וידיעת אחרים.

לאחר שחרור האזור בקיץ 1944 העבירה רייזל את עצמות אביה לקבורה במזריץ והניחה מצבה על קברה של אמו של יאן קוליק שנפטרה. בהמשך עברה ללודז' ויחד אתה עבר יאן קוליק שנרדף על ידי הפולנים על שסייע לה. היא התחתנה עם לייב פינקלשטיין ולאחר מכן היגרו לאוסטרליה. לזוג לא נולדו ילדים.

יאן קוליק התחתן והתגורר בלודז'. קוליק נפטר לפני מספר שנים. סילאצ'יק עדיין בחיים¹⁵.

המקרה של יאן קוליק ואמו נמצא בדיון בועדת חסידי אומות עולם.



המצבה הישנה של מריה קוליק

¹² עדות של רייזל פינקלשטיין. ארכיון יד ושם O.3-3221

¹³ האם, שלושת אחיותיה ובני משפחתם נספו בלוקוב בשנת 1942.

¹⁴ מחנה עבודה כ-8 ק"מ ממזריץ. תחילה עבדו שם יהודים שהובאו מצ'כיה ואח"כ כך יהודים ממזריץ. לדברי פינקלשטיין כשהגיע למחנה היו שם 25 גברים וכ-2000 נערות.

¹⁵ זבישק ניזינסקי פגש בו בפוחצ'ה במרץ 2016. סילאצ'יק סיפר על ההצלה של רייזל.

טכס ההנצחה לקורבנות פוחצ'ה

ביום רביעי, 10 באוגוסט 2016, נערך בכפר פוחצ'ה טכס ההנצחה לקורבנות היהודים שנרצחו בכפר. לאחר מכן נערך בכפר הסמוך- דולחה, טכס הוקרה לפולנים שסייעו ליהודים להסתתר בכפר.

בטכס בפוחצ'ה הוסר הלוט מעל 3 קברים בהם נקברו הקורבנות היהודים השונים. באירוע נכחו מאות פולנים ומשלחת בני נוער מתיכון דרכא רמון בגדרה. את האירוע כיבדו נכבדי האיזור, הרב הראשי לפולין- הרב שודריק והבישופים של לובלין ושלדליצ'ה.



16

תחילה נערך טכס ביער בסמוך לקברם של 10 קורבנות- בני משפחת זיידמן ומזריצקי. במקום נישאו דברים, סופר, בעברית ובפולנית, גורלם של היהודים בכפר (כמתואר בראשית הסיכום) ונישאו תפילות. לאחר שירת מקהלה הוסר הלוט מעל הקבר והונחו זרים ונרות.



המצבה בסמוך לקברם של בני משפחות זיידמן (האב משה והאם חיה והילדים- רוזה, רבקה, שיינה, אטקה וחיים) ומשפחת מזריצקי (האב אייזק ואשתו והבן אברהם). נרצחו ב-28 בדצמבר 1942.¹⁷

¹⁶ כל התמונות צולמו על ידי גיל פארן, אלא אם צויין אחרת.



תיאור האירועים בכפר¹⁸

לאחר מכן צעדו המשתתפים יחדיו, כשאת הטור מובילים הרב שודריך והבישופים, לקברם של משפחת וגה, שם סופר סיפור המשפחה ונישאו תפילות.



¹⁷ הצילום השמאלי- Paul Stecura
¹⁸ צילום- אסף בר



המצבה לזכרם של בני משפחת וגה (ההורים שיעה ומאשה וששת ילדיהם) ניצבת במקום המשוער בו נקברו. המשפחה נרצחה ב-30 בדצמבר 1942.



הרב שוורצמן והבישוף של לובלין לפני קבר משפחת וגה

בחלקת יער שלישית הוסר הלוט מעל מצבה בסמוך לקברם של חמישה קורבנות יהודים בהם ינקל זיידמן, עימו נרצחו 2 ילדים נוספים. במהלך האירוע קראנו דברי פרידה שנשלחו מישראל על ידי נכדיו של אחיו של ינקל זיידמן- חיים. במהלך הטקס נמסרו לנו למשמרת 2 בקבוקים וכף שנמצאו במחבוא בו הסתתרו החמישה. החפצים יימסרו ליד ושם.



קברם של ינקל זיידמן ו-4 קורבנות נוספים, בהם 2 ילדים. נרצחו בשנת 1943





שני הבקבוקים והכף שנמצאו במסתור ששימש את ינקל זיידמן ואחרים¹⁹



קריאת דברי זיכרון מבני משפחתו של ינקל זיידמן

¹⁹ הצילום השמאלי- Paul Stecura

טכס הוקרה לפולנים שסייעו ליהודים

למרות הגשם שירד עברו כל המשתתפים לכפר הסמוך ובבית הקברות הנוצרי נערך טכס הוקרה לשני פולנים שסייעו ליהודים ונקברו במקום. תחילה עמדנו מעל קברו המחודש של פצ'ורקה, סיפרנו את סיפורו וציינו את העובדה שרק זמן קצר לפני האירוע הוכר כחסיד אומות עולם. לאחר מכן עברנו לקברה המחודש של מריה קוליק, שם הופתענו לפגוש בבני משפחתה, בהם נכדתה. מהמשפחה קיבלנו את תמונת של מריה קוליק ושל יאן קוליק.



קברו של וויצ'ק פצ'ורקה



קברה של מריה קוליק (מימין המצבה הישנה)



יאן קוליק



מריה קוליק



המפגש עם משפחת קוליק²⁰

²⁰ צילום- אסף בר



זבישק נויזינסקי, יוזם פרויקט ההנצחה, ליד קברם של חמשת הקורבנות.

הוא עוסק שנים באיתור מקומות שונים ליד כפרים ומקומות ישוב בהם נרצחו יהודים בידי גרמנים ונקברו במקום הירצחם על ידי תושבים פולנים. זביגנייב סיפר כי לא ידע ולא למד מעולם על חיי היהודים בפולין ולא על מה שקרה בשואה והאמת התבררה לו רק כאשר התחלף השלטון בפולין, דחפה אותו ללמוד על התקופה ולנסות לאתר מקומות רצח לא ידועים.

לכל אחד ממדריכי פולין יש מאגר סיפורים וחוויות שאנו אוספים במהלך הנסיעות בפולין. לא פעם משתלבים הסיפורים עם החוויות האישיות שלנו וגורמים גם לנו המדריכים לחוויות מטלטלות ולא פשוטות. לפני כשלוש שנים נוצר קשר בין בני גיל פארן - מדריך פולין ויו"ר ועד מדריכי פולין לבין זביגנייב ניזינסקי, מקים ומנהל עמותה בשם the lasting memory.

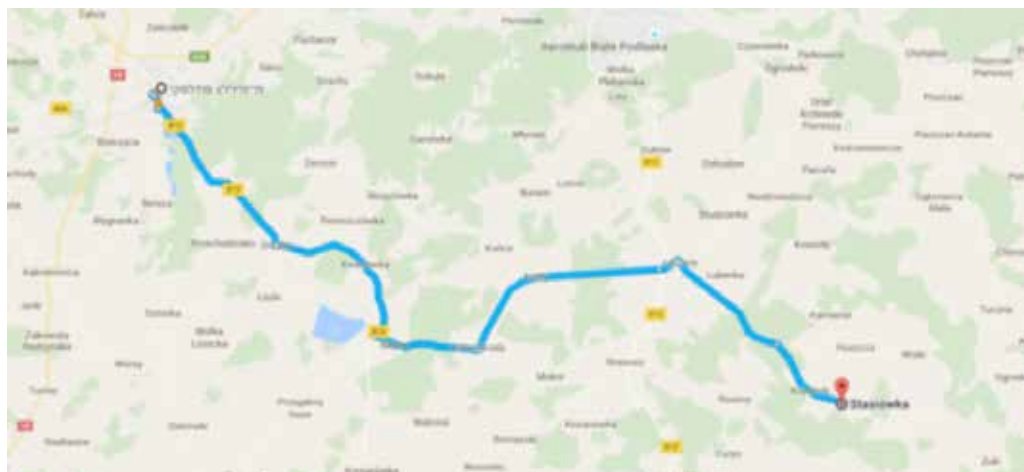


שהחלטנו לשתף פעולה ולתכנן מראש הגעה של משלחות לטקסים עתידיים. מאז גיל ואני השתתפנו בכמה טקסים מכובדים, מיוחדים ומרגשים. על שני טקסים מיוחדים לי אישית אני רוצה לספר הפעם.

עד כה היה זביגנייב מעורב ביותר מ-50 מקרים של חשיפת והקמת מצבה על קברי נרצחים והוא מאד רוצה לשתף בטקסים נוער מישראל כי עד אז השתתפו בטקסים רק פולנים. נפגשנו עם זביגנייב מספר פעמים והבנו שלפנינו איש נחוש רציני מעורר הערצה והוא כה הלהיב אותנו

הגרמנים נקברו על ידי פולני תושב המקום. בעת החשיפה הפולני כבר לא היה בחיים, אך אחותו בת ה-86 הייתה עדה לקבורה וספרה על קורבנות צעירים בעיקר זכרה שתי בנות יפיפיות כבנות 18.

בספטמבר 2015 תכנן זביגנייב חשיפת קבר אחים בכפר סטשיובקה. בקבר נקברו 18 יהודים שהסתתרו באסם סמוך לכפר, התגלו על ידי הגרמנים בסתיו 1942 נרצחו על ידם ובהוראת



בין הבאים היה גם האמן שעיצב את אתר ההנחה במקום הירצחם של בני משפחתי. התרגשותי הלכה וגברה וכן גם התרגשותם של הפולנים כאשר זביגנייב הציג את גיל ואותי כצאצאים של תושבי האזור.

הטקס למרות שלא תוכנן היה מכובד ביותר. כשקיבלתי את רשות הדיבור אמרתי לנוכחים שאני מאד נרגשת להיות במעמד זה, דווקא במקום זה, כי אין לי ספק שלפחות חלק מהנרצחים היו מכרים ואולי יותר מזה של בני משפחתי שגרו בכל העיירות המקיפות את היער והיו בקשר עם כל יהודי הסביבה. הראיתי להם את תמונתו של סבא רבא שלי וחלק מקרובי וספרתי להם שהם נרצחו ביער הסמוך, וששאר משפחתי נרצחה בטרבלינקה. לא זכיתי ללוותם למנוחות לכן מבחינתי ההשתתפות בטקס היא כמו קבורה של קרובים אהובים. דברי לוו בהרבה דמעות מעיני ומרוב משתתפי הטקס יהודים ופולנים.

חיפוש במפות גוגל העלה שהכפר סטשיובקה נמצא סמוך לעיירות בהן גרה משפחת אימי לפני השואה - ווישניצה, רושוס ולומזי (באזור שבין לובלין לביאלה פודלסקה). הגילוי מאד ריגש אותי כי ביער "האלה" ליד לומזי נרצח סבא רבא שלי, אחים ואחיות של סבתי וצאצאיהם ויער סטשיובקה נמצא במרחק 9 ק"מ משם. כללנו את הטקס בתוכנית המסע. לא נקבעה תוכנית אך התבקשתי לשאת דברים בשם המשלחת ולתרגם את הנאמר לפולנית ועברית.

ערב לפני הטקס ישבתי שעות עם המדריכה הפולנייה שלנו בניסיון לכתוב דברים לטקס, אבל הכל נראה לי קר ומנופח. החלטתי לא לכתוב דבר אלא לומר בטקס את מה שעל לבי באותו רגע גם אם זה לא יהיה בפולנית רהוטה.

בכניסה למקום הקבורה המתינו לנו פולנים רבים. נכבדים ובהם ההגמון של האזור, נציגים ממועצת העיר לומזי מנהלת התיכון בעיר ותלמידים וכן בכירים בעיירות רושוס ווישניצה ותושבים רבים.



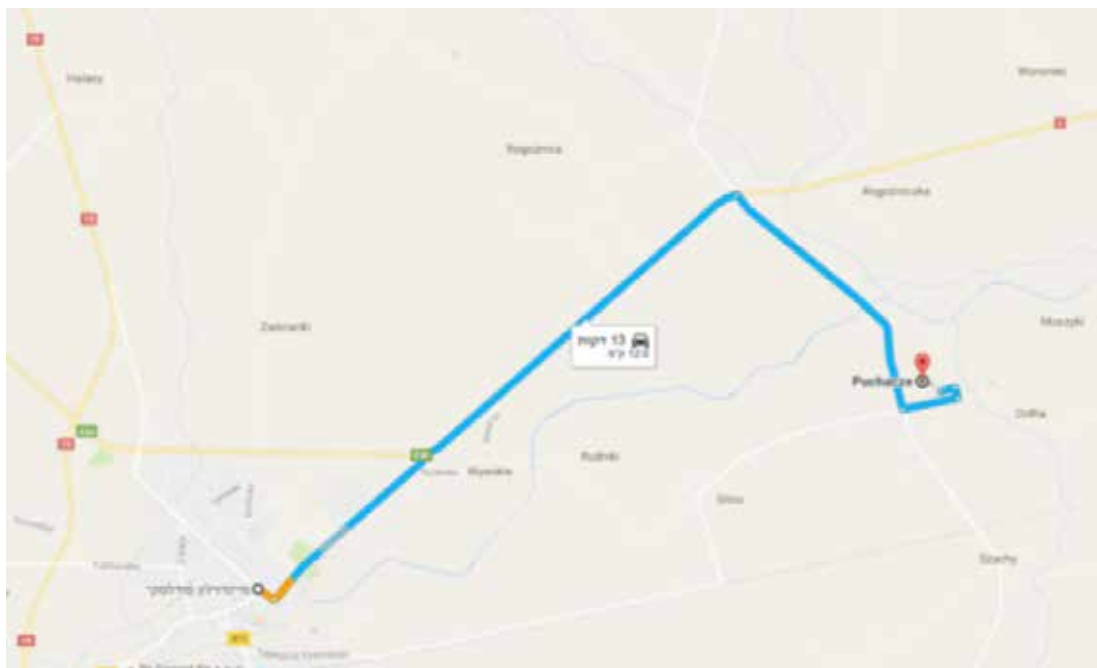
בכי. האיש היה נרגש כי מעולם לא פגש אף אחד מקרובי הנרצחים ולפתע עמד בפני שני דורות המשך.

בתום הטקס נפגשתי עם האמן שיצר את אתר ההנצחה במקום הירצחם של בני משפחתי. פגישה מאד נרגשת כשאנחנו חבוקים ומנהלים שיחה תוך



הטקס מתקיים בכפר פוחצ'ה, 10 ק"מ מזרחית למזריץ'.

שוב בדרך לטקס חשיפה עם מחזור נוסף מבית ספר רמון בגדרה. הפעם לאזור בו חיה משפחת אבי.



קודם) ועוד רבים. הטקס מורכב וכולל חשיפה של 3 קברי אחים במקומות שונים בכפר (כל המחקר והסיפור במאמר נפרד שנכתב על ידי גיל). בטקס משתתפת מקהלת גברים ממזריץ'. ליד כל קבר מסופר כל הקשור למקום בעברית ופולנית נישאות תפילות בשתי השפות מניחים פרחים וכל זה בגשם ורוח ולמרות זאת אף אחד לא עוזב אלא משתתף בתהלוכה העצובה העוברת מקבר לקבר.

זהו טקס מתוכנן בידי הפולנים וברור לנו מאד שהולך להיות אירוע גדול בגלל השתתפותם של הרב הראשי בפולין, הרב שוורצמן, והבישופים של לובלין ושלדליצ'ה. בהגיענו לכפר אנחנו מתקבלים על ידי מאות פולנים ובניהם ראשי כל הכפרים והעיירות ונציגים מעיריית מזריץ'. נכבדים רבים נוכחים ובהם פנים מוכרות כמו ראש עיריית מזריץ' (מהטקס של חשיפת האנדרטה- תפילה) מנהל הליצאום (שעם תלמידיו נפגש הנוער שלנו שנה







כשנסענו לבית הקברות הנוצרי פנה אלי הרב שודריך ואמר שהבישופים מזמינים אותי לנסוע איתם ברכב השרד שלהם כי הם רוצים לשוחח איתי. התפתחה שיחה מעניינת בה נשאלתי שאלות רבות על משפחתי. הם היו מוקסמים מהרעיון שגם אני וגם בני עוסקים בהדרכה. שאלו מאין אני יודעת פולנית, ספרתי שלא למדתי מעולם אבל הביקורים התכופים שלי בפולין הפכו לבית ספר טוב ללימוד השפה ואז נשאלתי אם יש לי דרכון פולני.

בסיום טקסי החשיפה נסעו חלק גדול מהנוכחים לכפר הסמוך לחלוק כבוד לחסידי אומות עולם הקשורים לחלק מהנרצחים (כפי שמתואר במאמר של גיל). אחד החסידים הוכר ממש ימים ספורים לפני שנסענו לפולין והשני בחודש ספטמבר עם שובנו. טקס הענקת האות יהיה בפולין ונעשה כמובן כל מאמץ להיות בטקס לאחר שהכרנו את הצאצאים בבית הקברות. עלי לציין שהטקס בפוחצ'ה היה מאד מרגש למרות מורכבותו.



לא אראה ולא אשמע מאף אחד מהם ומה רבה הייתה הפתעתי שגיל חזר ממסע נוסף בספטמבר ומטקס חשיפה נוסף והביא לי דרישת שלום חמה מהבישופ של לובלין. כנראה שהבין את הפואנטה. בכל אופן קבלתי ממנו הזמנה לבוא לגור בלובלין תקופה וללמוד פולנית בצורה מסודרת.

לא יודעת מה קרה לי באותו רגע, כאילו עלה לי הדם לראש ועניתי בטון חריף שיש לי רק דרכון אחד ומולדת אחת וזוהי מדינת ישראל. שלקרובי לא הועילו מאות השנים שהם חיו בגלות פולין ונרצחו מבלי שנשאלו איזה דרכון יש להם. ראיתי שהרב שודריך בהלם מהטון בו דברתי. הייתי בטוחה שיותר



חוויות מהשתתפות בכנס הראשון של המוזיאון לתולדות יהדות פולין בוורשה / יפה ואיציק שפילמן

וורשה, 8-10.6.2016

ביום השלישי התקיים "פארק הרעיונות". היה זה אירוע דינמי, בו נוצרו בין המציגים חילופי רעיונות, תכניות וקשרים אישיים. הפארק חשף בפני כל המשתתפים וכן בפני תיירים מזדמנים רעיונות, דרכים ואמצעים מקוריים ומעניינים, שכולם התמקדו בשמירת המורשת היהודית ובהפצתה. למשל - פיתוח תוכנית לימודים בבתי"ס לילדים צעירים על יהדות, כולל הדפסת ספרים לעבודה עצמית לילדים ומשחקים; תוכנית שיתוף פעולה בין בתי ספר בארה"ב ובפולין; רעיונות של עבודות יצירה, ספרים, איורים וקומיקס בנושאים יהודיים. מקום רחב הוקדש בכנס לנושא הגנאלוגיה - יצירת עץ משפחה וחיפוש שרשים יהודיים. היה לנו הכבוד לייצג את העמותה ואת פועלה. ליד שולחן מכובד עם סמלי העמותה, הצגנו החוברות והספרים פרי עבודותינו במהלך השנים. שמחנו לראות כי המשתתפים התעניינו בתוצרים שלנו, שאלו וביקשו שנרחיב אודותיהם. ניהלנו שיחות עם יתר משתתפי הכנס, יצרנו קשרים עם נציגים מכל העולם, סיפרנו על הפרויקטים שלנו ונחשפנו לפעילויות מעניינות של העמיתים.

הסרט "אמריקה הקטנה" שהוצג במליאה, ריגש במיוחד בגלל האותנטיות, בגלל שמיעת השפה העברית שם, בפולין (לסרט כתוביות באנגלית), בגלל ההיכרות האישית עם הדמויות המופיעות בסרט ובגלל שהתקבל על ידי הנהלת הכנס במוזיאון החשוב שזכה השנה בתואר "המוזיאון האירופי המוביל".

יצרנו קשרים משמעותיים עם הנהלת המוזיאון לצורך המשך הפעילויות. הם מעוניינים להכניס לאוספי הארכיון שלהם את החומרים שהבאנו אתנו. המוזיאון מעוניין להשתמש בתוצרים אלו לצורך תיעוד, הצגה ומחקר. הייתה זו חוויה לייצג את העמותה ולתרום לקהל רחב מקצת מהעשייה הצנועה שלנו, שזכתה להתעניינות רבה על ידי חוקרים, ואנשים מתחום המחקר שפועלים כמונו ללמוד ולהנציח ברחבי העולם את ההיסטוריה היהודית.

בימים 8-10 ליוני, 2016 התקיים בוורשה כנס בינלאומי ראשון במוזיאון ההיסטוריה החדש, של יהודי פולין POLIN. הנושא: שמירה על מורשת יהדות פולין. את וועד העמותה ייצגו יפה שפילמן - היו"ר, ואיציק שפילמן, חבר הוועד.

ועד עמותת יוצאי מזריץ' פודלסקי בישראל ענה ל"קול קורא" שיצא ממארגני הכנס ושלה חומרים ותוצרי פעולותינו לצורך בחינה והערכה. בין מאות עבודות שנשלחו מכל קצוות העולם, לשמחתנו, אישרה הועדה את החומרים שלנו כראויים להשתתף בכנס. הועדה המארגנת של הכנס בחרה שנציג את החומרים הבאים:

1. הסרט "אמריקה הקטנה" - סרטם של אפרים סידון ומיכה פרידמן אודות העירייה מזריץ'
2. השתתפות ב"פארק הרעיונות" - הצגת הכתבים שהעמותה הוציאה לאור: הביולטין השנתי "מעזריטשער טריבונע", הספר "המזריצ'אים" - אלבום המשפחות, בו מתוארים בתמונות ובמלל סיפורי משפחות של תושבי מזריץ' כפי שהובאו לדפוס על ידי צאצאיהם. כמו כן, הצגנו חוברת המתארת רגעים ומקומות משמעותיים במזריץ', וכן הצגנו ספרי אוטוביוגרפיות שנכתבו אודות יוצאי מזריץ'.

בכנס השתתפו נציגים מארצות אירופה ומארה"ב. ביום הראשון התקיים סיור מודרך במוזיאון המרשים. בהמשך, התקיימו מושבים כלליים של הרצאות וכן פאנלים בהם הוצגו נושאים ספציפיים. הסוגיות שהועלו עסקו בדרכים לשמירה על המורשת היהודית: הצגה של תוכנית גנאלוגיה, פעילות של עירות בפולין ודרכים להנצחת המורשת המקומית, הכנת בני נוער לקראת מסעות לפולין (מישראל), קשר בין ביי"ס פולני עם ביי"ס בארה"ב וכן - מחקרים ותיאורי מפעלי הנצחה ותערוכות ותצוגות של יוזמות מקומיות כגון - משחק לילדים אודות העיר קראקוב הדמיות ועוד..

תמונות מהכנס בוורשה



"נשארתי לבד בעולם" - קורותיה של אמי לובה

אקשטיין לבית ייגר (Jeger) / דבורה אלמוג

רק לאחר שפנו אליה מיד-ושם כדי לתעד את הסיפור שלה במסגרת פרויקט סטיבן ספילברג, נפתח צוהר קטן והיא החלה לספר טיפין טיפין קטעים מסיפור חיים קשה שהיא ומשפחתה חוו בשואה.

אני רוצה לשתף במעט שהצלחתי לדלות ממנה על מנת שיישאר תיעוד מהסיפור המזעזע שהיא ומשפחתה עברו בשואה.

הפצצות הגרמנים על מזריץ החלו בספטמבר 1939. אמי וסבתי היו בנופש בעיירה קרובה. כששמעו על המלחמה, סבתא הצליחה למצוא עגלון שהסכים לקחת את שתיהן למזריץ.

אמי זוכרת שהגרמנים לא אפשרו ליהודים לעבוד והם החרימו מביתם ומבתים אחרים את הציד של מפעל המברשות. סבי נאלץ לעסוק בכל מיני עבודות מזדמנות כדי לפרנס את המשפחה. היא גם זוכרת שהחרימו זהב ורכוש יקר ערך מבתי היהודים. מאוחר יותר, איש ה.ס.ס. בשם קורדלאו הקים מפעל חדש למברשות במזריץ מכל הציד לייצור מברשות שהוחרם מבתי היהודים. יתרה מכך, הגרמנים אפשרו ליהודים לעבוד במפעל והבטיחו להם שמי שיעבוד שם לא יהרגו אותו. סבי נתן וביתו הבכורה שרה התחילו לעבוד במפעל הגרמני על פי אישור עבודה מיוחד שהגרמנים נתנו להם.

האקציה הראשונה במזריץ התקיימה באוגוסט 1942. הסיפור המזעזע שהתרחש במשך מספר ימים בעיר כבר פורסם בעיתון של מזריץ. אמי זוכרת שאספו את היהודים בכיכר העיר, חלקם הגדול נשלחו לטרבלינקה וחלקם נטבחו במקום. לרוע המזל, אחותה שרה שכחה לקחת אתה את אישור העבודה שהיה לה והגרמנים עצרו אותה. סבי עשה כל מאמץ לשחרר את בתו והוא ניסה לשכנע את החיילים הגרמנים, בתחנונים ובזהב, שהמדובר בטעות אך ללא הצלחה. את שרה שלחו ברכבות לטרבלינקה ושם נרצחה... באותו המשלוח לטרבלינקה נלקחו גם באשה אשתו של אברהם, הדוד של אמי, ובתו ביילה וגם הם נרצחו... הדוד אברהם עבד אף הוא במפעל הגרמני והיה לו רישיון עבודה ולכן בשלב זה נשאר בחיים.

סבי הבין שהטבח בכיכר העיר שביצעו החיילים הגרמנים באותו יום ביהודי מזריץ ושליחת של אלפי יהודים כולל בתו הבכורה ומשפחת הדוד אברהם לטרבלינקה מבשרים רעות. באותו יום הוא החליט

מאז שהייתי ילדה קטנה שמעתי מאמי שאין לה כלל משפחה כי את כולם הרגו הנאצים בשואה.

אמי נולדה בפולין במאי 1929 בעיירה מזריץ' (Miedzyrzec Podalski). היא הבת הצעירה במשפחה, אחות לשרה הבכורה (שאת שנת ילדתה אינני יודעת) ואתיקה (ילידת 1918-9).

סבי (מצד אמי), נתן ייגר, יליד 12/01/1890 היה בעל מפעל למברשות משיער חזיר. בשל קולו הערב, היה עוזר לחזן נתן רבינוביץ בבית הכנסת בתקופת החגים ושר במקלה. סבתא שלי, שאני קרויה על שמה, דבורה ייגר לבית אנגלצ'יק, ילידת 8/7/1895 הייתה עקרת בית.

המשפחה גרה ברחוב Sadowa 5 על מגרש גדול שקבלו בירושה ממשפחתה של סבתא דבורה. על המגרש נבנו שלושה בתים גדולים מלבנים אדומות וגג רעפים שבהם גרה המשפחה המורחבת. באחד מהם גרו הסבא והסבתא שלי עם שלושת בנותיהם. בשני הבתים האחרים גרו שני האחים של סבתא דבורה: האח לייב אנגלצ'יק (יליד 1894) שהיה נשוי לרחל ולהם 4 ילדים והאח אברהם אנגלצ'יק (יליד 1898) היה נשוי לבאשה ולהם בת יחידה בשם ביילה.

שלושת המשפחות עסקו בתעשיית המברשות. בקומה הראשונה היה ממוקם המפעל ובקומה השנייה גרה המשפחה המורחבת. תעשיית המברשות משיער חזיר הייתה עיסוק נפוץ במזריץ. אמא שלי זוכרת שהייתה מצטרפת מדי פעם לאביה לנסיעות עסקים והבית היה מלא סוחרים שהיו באים לקנות את השיער הנקי והמסורק. אמי יודעת לספר שהעיסוק במקצוע זה עבר במשפחתה מדורי דורות, עוד מהתקופה שהמשפחה גרה בגרמניה ונענתה להזמנת מלך פולין להשתקע לפולין.

סבתא שלי דבורה הייתה חולת אסתמה. היא נהגה לנסוע לבית הבראה בזאקופנה שבפולין ובעיירות נופש אחרות. לעיתים, אמי הייתה מצטרפת אליה. אמי זוכרת שהייתה לה ילדות קצרה אך מאושרת ומצבה הכלכלי של המשפחה היה מבוסס.

כשפלש הצבא הגרמני לפולין והגיע גם למזריץ, התחיל פרק עגום בחייה של אמי שעליו לא הייתה מסוגלת לספר במשך כמה עשורי שנים. אמי הייתה ילדה בת 8 כשכל התא המשפחתי והביטחון שהיה לה החלו להתפרק.

עוד אותו היום של מרץ 1943 נשלחה אמי למחנה ההשמדה אושוויץ ומשם לבירקנאו שהיא "לבדה בעולם". בהתחלה שיבצו את אמי בעבודה במפעל מחוץ למחנה בשם Veberay. שם עבדה על נולים שקלעו מעין צמות מחומר דמוי צלופן שלא ידעה למה שימשו. אמי חלתה במחנה בטיפוס-הבטן ומצבה הבריאותי היה קשה.

הגרמניה שהייתה אחראית על הבלוק שלהם, כנראה ריחמה עליה בשל גילה הצעיר והיא אמרה לה שהיא תסדר אותה בעבודה יותר קלה ובמקום שיתנו לה מספיק אוכל...למעשה הצילה אותה. היא שיבצה אותה במפעל הידוע בשם "Canada 2". זהו המפעל בבירקנאו שבו מיינו את כל החפצים האישיים שנלקחו מהיהודים שהובאו למחנה ההשמדה אושוויץ. מאותו יום מצבה הבריאותי של אמי השתפר לאין ערוך כי אפשרו לה לנוח ולקבל מספיק אוכל.

כשבנות הברית התקרבו התחילו הגרמנים לפנות את מחנות ההשמדה אושוויץ ובירקנאו. אמי הועברה למחנה Ravensbrik. משם למחנה נוישטטגלייזה ולבסוף הגיע יום השחרור בתאריך שלא תשכח לעולם ולבסוף הגיע יום השחרור בתאריך שלא תשכח לעולם 10/05/1945 כשהיא בת 16.

אמי רצתה מאוד לחזור למזריץ כדי לחפש קרובי משפחה בתקווה שאולי חלקם שרדו. חברה מאוד טובה שהכירה במחנה בשם ציפורה, הייתה מבוגרת ממנה ודאגה לה כאם. היא הסבירה לה שזה מאוד מסוכן כי שמעה שיהודים שחזרו לעירם נרצחו על ידי תושבי המקום.

לאמי הייתה אופציה לנסוע לקנדה כי היא ידעה שלסבי יש אח בשם דויד ייגר ושתי אחיות שעזבו את מזריץ הרבה לפני המלחמה וגרים בקנדה. במיוחד הכירה את הדוד דוד שנסע לקנדה במטרה להסתדר שם ולחזור לקחת את אשתו רחל והבת שרה ואכן כך היה. חוץ מהם הייתה לסבי עוד אחות בשם יוספה שברחה לרוסיה ערב המלחמה עם החבר שלה שמואל אקרמן. אמי פגשה את יוספה בברלין אחרי המלחמה כשחזרה מרוסיה עם הבת שנולדה להם והיא הציעה לה להצטרף אליהם ולמשפחה בקנדה.

באותה תקופה, אמי רצתה מאוד לעלות לארץ ישראל למרות שידעה שאף אחד לא מחכה לה שם... הבינה שזה המקום הכי בטוח ליהודים...

שעליו לנסות להציל את משפחתו. הוא בנה להם מחבוא גדול בעליית הגג שיספיק גם עבור אמו האלמנה חיה ייגר ושתי בנותיה.

מאוחר יותר החליט הצבא הגרמני לשלוח 500 גברים מהעיר מזריץ למחנה "טרוניק" לעבודות כפייה, גם הסבא שלי נשלח לשם תוך הבטחה שהוא לא יישלח למחנות המוות. ב-1943 הוא הועבר משם יחד עם הדוד אברהם ייגר וכל 500 היהודים להשמדה בתאי הגזים במיידאנק.

סבתא דבורה, שנשארה לבד עם שתי בנותיה, החליטה להיכנס למחבוא שהכין בעלה ולצרף אליהם את חמתה חיה ייגר ושתי בנותיה. אמי ספרה לי מעט מהסבל שעבר עליהם במחבוא. לחמותה, חיה ייגר, ההתמודדות היום-יומית על המחסור באוכל היה קשה מנשוא. באחת הפעמים שהגרמנים קראו לכל היהודים לצאת מבתיהם על מנת לקבל מזון, היא יצאה מהמחבוא עם בנותיה ויותר לא ראתה אותם... בתקופה זו שלחו את היהודים ממזריץ למיידאנק שם השמידו אותם בתאי הגזים.

סבתי דבורה, אמי ואחותה את'קה התחבאו בעליית הגג בביתם בסדובה 5. היה להם סיכוי טוב לשרוד את השואה אלמלא סיפור מזעזע של הלשנה של ילד פולני מהכיתה של אמי...שהלשין עליהם והוביל את הנאצים לביתם... הן נתפסו ונשלחו למחנה ההשמדה מיידנק במאי 1943. את סבתי דבורה רצחו מייד בתאי הגזים. את'קה שרדה עוד זמן קצר עד שבאחד המסדרים נשלחה אף היא לתאי הגזים. לפני שנרצחה, היא הספיקה לתת לאמי את חתיכת הלחם שהייתה לה. אמי נשארה לבדה במחנה מיידנק והיא בת 14.

במיידנק נודע לאמי שאביה נתן ניסה להימלט והוא הוצא להורג בתלייה. אני מניחה שהוא ידע שמשפחתו מסתתרת במחבוא שהוא הכין להם מבעוד מועד ורצה לברוח ולחבור אליהם...

יום אחד במפתיע הגיעה למיידנק רכבת נוספת עם יהודים וירדו ממנה הדוד של אמי לייב, אשתו רחל וארבעת ילדיהם: חיים, ראובן, חייצה ורבקה אנגלצ'יק, אמי שמחה מאוד לפגוש אותם, רצה אליהם ונעמדה ברוב תמימותה, על ידם בתור. היא לא ידעה שהם עומדים בתור לתאי הגזים...לכן מיד אמרו לה להתרחק מהם... שרידי המשפחה שנותרו נרצחו באותו היום.

משתי התמונות היחידות שנותרו מהתופת האיומה בה מצולמים בני משפחתה של אמי שלא שרדו את השואה. אמי בת ה-87 לא הצליחה בהתחלה לזהות אף אחד... אולם אחרי התבוננות ממושכת, הזיכרונות החלו לבצבץ אט אט ובכוחות משותפים הצלחנו ביחד לזהות את תמונת הוריה ושתי אחיותיה כאשר אמי בת השנה ישובה על ברכי אביה. בשבילי זה היה אושר גדול לזכות סוף סוף שלסבא ולסבתא, לאחיות של אמי יהיו פנים...



משפחת ייגר המורחבת ממזריץ (שנת 1930).
 בשורת הגברים: השמאלי ביותר - הסבא נתן, על ברכו
 - הבת לובה (אמי), מאחוריו - הסבתא דבורה ולצידו
 - הבת הבכורה שרה. בשורת הילדים: השנייה משמאל -
 הבת את'קה.



משפחת אקשטיין-אלמוג (שנת 2016)
 במרכז התמונה: ההורים - לובה (לבית ייגר) ובצלאל
 אקשטיין. לצדם הבת דבורה אלמוג והבן אבי אקשטיין
 ומשפחותיהם.

היא הצטרפה יחד עם החברה שלה ציפורה לקיבוץ של השומר הצעיר בקראקוב. שם פגשה אמי את אבי, בצלאל אקשטיין, בעלה לעתיד מהעיר Dabrowa Bialostka שאף הוא שרד את מחנה ההשמדה בירקנאו ואתו אח אחד בלבד ששרד בשם יצחק אקשטיין ז"ל.

כאן התחיל המסע הקשה של הורי בדרך לארץ ישראל בעזרת ארגון "הבריחה". הורי ניסו לעלות לישראל בדרך לא לגאלית לפני קום המדינה מאיטליה אלא שהבריטים גרשו אותם למחנה מעצר בקפריסין. שם נישאו הורי ואמי נכנסה להריון. ביולי 1948 עלו הורי בשנית לישראל וכעבור שבועיים נולדתי. יחד עם הגרעין שלהם הם התקבלו לתקופת הכשרה בקיבוץ מרחביה שבעמק יזרעאל ואחרי שנה הקימו את קיבוץ ברקאי. כשהאוניה עגנה בחופי ישראל, גיוסו את כל הגברים שעברו את התופת במחנות ההשמדה, הלבישו להם מדים ושלחו אותם לחזית, ללא שום הכשרה והכנה. אבא שלי גוייס. בשל הידע המקצועי הרב והכישרון הטכני העשיר שצבר במחנה לעבודות כפייה ליד אוושוויץ, הוא שירת בחיל האוויר ברמת דויד בתחזוקת מטוסי קרב.

אחרי שנים רבות ביקשה ממני אמי לחפש עבורה את משפחתה בקנדה. בשל גילה הצעיר היא לא זכרה הרבה (ואולי הדחיקה) ולא עלה בידי לאתר את המשפחה. באופן מפתיע, לפני מספר חודשים פורסם באתר של מזריץ וסביבותיה, שמות משפחה של יהודים שגרו באזור. מצאתי שם את השם שמואל אקרמן שידעתי שהוא בעלה של יוספה, הדודה של אמי, שברחה לרוסיה טרם המלחמה וניצלה.

מיד התקשרתי לחזי גלעד מהוד השרון שפרסם את הפרטים. התברר לי שלשמואל אקרמן היה אח שאף הוא ברח לרוסיה, ניצל, עלה לישראל והתחתן. בתו, ציפי אקרמן, נשואה לחזי גלעד. מהם קבלתי את דרכי התקשורת אל שילה אקרמן, הבת של יוספה ושמואל שבינתיים נפטרו. שילה נשואה וגרה בעיר אוטווה שבקנדה.

הרגשתי איזה שהיא סגירת מעגל שבכל זאת הצלחתי לאתר וליצור קשר משמעותי עם שילה, בת דודתה של אמי, שאותה אני מקווה לפגוש בקרוב. הפתעה מרגשת במיוחד לאמי ולי הייתה התמונה שיוספה נתנה לביתה שילה לפני פטירתה. זוהי אחת

למה הוריק לא ברחו מפולין

לפני המלחמה / יעקב גולדמן

ב 1912 נפתחה בה גמנסיה "תרבות" בה לימדו עברית. הרעיון הציוני רכש לו חסידים רבים בעיקר בקרב צעירי מזריץ'. בלטו תנועות הנוער "השומר הצעיר" "גורדוניה" "החלוץ" וב 1930 הוקם בה סניף "ביתר".

במזריץ לא היו מכוניות, עיקר התחבורה הייתה ברכבות ובעגלות רתומות לסוסים. חשמל כבר היה אבל רוב בתי היהודים לא היו מחוברים לחשמל. הבית של אבי חובר לחשמל בין הראשונים. הרדיו היה בתחילת הדרך, בבית של אבי היה רדיו מהראשונים בעירה. טלפון היה קיים אבל לא היו טלפונים בבתי. בעירה לא היו מים זורמים בבתי. את המים היו מביאים בשני דליים מהבאר הקרובה. את הצרכים עשו לתוך שירותים שניבנו מעל בור בחצר. בלילות החורף עשו צרכים בסיר ובבוקר היו מוציאים אותו לשירותים בחצר

מה עשו ההורים של הוריק?

ההורים של אבי היו בעלי מפעל לעיבוד עורות. הם היו קונים עורות של פרות, סוסים, כבשים ועיזים שנשחטו על ידי הגויים והיו מעבירים אותם תהליך כימי עד שהיו הופכים לעורות למעילים ועורות למגפיים ונעליים. הם נחשבו אמידים מאוד. הם היו אנשים מאמינים ודתיים מאוד.



להורים של אימי הייתה חנות לבשר - קצביה. הדוד אריה (האח של סבא רבא) היה נוסע בין כפרי הגויים וקונה מהם פרות. את הפרות היו שוחטים במזריץ ומוכרים את הבשר העצמות והעורות. את העורות היו מוכרים למפעל של אבי כך שלמעשה כבר לפני המלחמה היה קשר בין שתי המשפחות. גם הם היו אנשים מאמינים ודתיים מאוד.

מראיין: אורי גזית בן 10, כיתה ה'3,

בית ספר "ניצנים", שהם - ינואר 2016

מראיין: הסבא של אורי מצד האימא,

יעקב גולדמן בן 69 מפתח תקוה.

באיזה שנה נולדו הוריק ומה היה באותה תקופה?

הסבא רבא שלך, אבי-צבי גולדמן נולד במאי 1918 (כמעט לפני 100 שנה) בעירה קטנה בשם מיזריץ שבפולין. בתקופה זו פולין הייתה תחת שלטון הצאר הרוסי. זאת הייתה השנה האחרונה של מלחמת העולם הראשונה שפרצה ביוני 1914 והסתיימה בנובמבר 1918 וגבתה את חייהם של 16.5 מיליון אנשים. זאת גם הייתה השנה הראשונה אחרי המהפכה הבולשביקית נגד הצאר ניקולאי השני שהתרחשה חמישה חודשים לפני כן באוקטובר 1917. בהמשך לסיום מלחמת העולם הראשונה פולין זכתה בעצמאות.



הסבתא רבא שלך, אמי-צינה גולדמן לבית למפרט נולדה ביוני 1922 במזריץ. כשהיא בת 7 שנים ומספר חודשים מתרחש במרחק אלפי ק"מ משם מאורע שישפיע על עתיד כל העולם ויביא את האסון הגדול ביותר על יהודי אירופה. בארה"ב, ב 24 לאוקטובר קורסת הבורסה של ניו יורק. יום זה שיקרה "יום חמישי השחור" נחשב לתחילת השפל הכלכלי הגדול, שיצר את התנאים שאפשרו את עליית הנאצים לשלטון בגרמניה.



איפה גרו הוריק?

הם גרו בעירה קטנה בשם מזריץ'. העירה ממוקמת במזרח פולין קרוב לגבול הרוסי ליד לובלין. בעירה זו היו לפני המלחמה כ 20,000 תושבים, רובם יהודים שנרצחו על ידי הנאצים בשואה. בעירה היו בתי ספר יסודיים.

האם היו סימנים להתקרבות מלחמה שתביא שואה נוראית ליהודי אירופה

היו אין סוף סימנים לכך שהולכת לפרוץ מלחמה ושבמלחמה זו יהרגו יהודים רבים.

כבר במרץ 1933 המפלגה הנאצית בגרמניה זוכה בבחירות, היטלר מושבע לקנצלר גרמניה ומוקם מחנה הריכוז הראשון דכאו.

באפריל מסלקים את כל היהודים משרות המדינה בגרמניה, אוסרים על יהודים ללמוד באוניברסיטאות, בוזזים את בתי העסק היהודיים.

באותה שנה מתרחשת "שרפת הספרים", וגרמניה מכריזה על פרישה מחבר הלאומים.

ב 1935 היטלר מבטל את חוקי נרטי ורסאי ומורה על חימוש גרמניה.

בספטמבר אותה שנה מתפרסמים חוקי נירנברג השוללים את האזרחות מיהודי גרמניה.

באוגוסט ספטמבר אותה שנה בלוצרן מתקיים הקונגרס הציוני ה 19 העוסק ברדיפות הנאצים של יהודי גרמניה ובהסכם העברה.

ב 1936 גרמניה מכניסה כוחות צבא לחבל הריין בנגוד להסכם ורסאי.

ב 1938 הסימנים הופכים לברורים ביותר. במרץ חיילי גרמניה הנאצית נכנסים לאוסטריה ומספחים אותה לרייך השלישי. בספטמבר נחתם "הסכם מינכן", מנהיגי אנגליה וצרפת חותמים על הסכם עם גרמניה ואיטליה המאפשר לגרמניה לספח את חבל הסודטים שבצ'כוסלובקיה לרייך השלישי.

ב 10.11.1938 מתרחש פוגרום נוראי נגד היהודים בכל גרמניה שיקרא בעתיד "ליל הבדולח". בתי עסק יהודים נשדדים, בתי כנסת נשרפים, יהודים נהרגים ואלפים מוכנסים למחנות ריכוז.

ב 30 לינואר 1939 בנאום יום השנה לעלייתו לשלטון, היטלר אומר בצורה הכי ברורה "אם תפרוץ מלחמה יכחד הגזע היהודי בכל אירופה".

במרץ 1939 גרמניה כובשת את צ'כוסלובקיה באוגוסט גרמניה וברית המועצות חותמות על הסכם רובינטוב - מולוטוב שהוא הסכם אי התקפה בין המדינות. ב 1 בספטמבר 1939 גרמניה פולשת לפולין ומתחילה מלחמת העולם השנייה.



ספר על אביך ועל משפחתו עד פרוץ המלחמה

אבי היה הבן הבכור במשפחה עם שישה ילדים. כששרה בת הזקונים נולדה, אבי כבר היה בן שלושה עשר. הוא היה ילד מוכשר מאד וניבאו לו גדולות. למד בחדר, משם עבר לבית ספר יסודי וב 1932 התחיל לימודיו בגמנסיה "תרבות". הוא הצטיין בלימודיו וסיים את הגימנסיה בגיל 18 בשנת 1936 בהצלחה רבה. אביו מנסה לשלוח אותו ללימודי רבנות אבל הוא מסרב ושולחים אותו לוורשה ללמוד הנדסה כימית כך שבעתיד יוכל להשתלב במפעל המשפחתי.

מספר היהודים שמתקבלים לאוניברסיטה מוגבל ואבי בהמתנה. בינתיים המשפחה מחליטה להקים מפעל עורות שני בוורשה. אבי נרתם למשימה, הם קונים את המכונות המודרניות ביותר מאנגליה, מקימים את המפעל ואז פורצת המלחמה.



ספר על אמך ועל משפחתה עד פרוץ המלחמה

אימי נולדה ביולי 1922 במיזריץ שבפולין. היו לה אח מנס שהיה צעיר ממנה ב 4 שנים, ואחות קטנה ברכה שהייתה צעירה ממנה ב 9 שנים. אמי מספרת "אנחנו גרנו עם סבתא ועם אחד האחים של אבי בבית דו משפחתי. הזיכרונות הכי טובים שיש לי הם מהתקופה הזו, עם סבתא. היינו מקבלים ממנה דברים טובים ודמי כיס בכל יום. היא הייתה נשאת אתנו כשהורים היו נוסעים ומספרת לנו סיפורים מהעבר שלה. סבא שלי נפטר בגיל צעיר והיא נותרה עם ארבעה ילדים. אבא שלי היה המבוגר שביניהם וכבר בגיל 17 תפס את תפקיד ראש המשפחה.

אנחנו הילדים חיינו חיי אושר בבית עם משפחה גדולה ואוהבת."

אמי מסיימת בית ספר יסודי וב 1936 מתחילה ללמוד בגימנסיה. היא גדלה לנערה יפיפייה, היו לה מחזרים רבים וחבר רציני אחד. החיים נראו יפים ומבטיחים.



ואז בבת אחת הכל השתנה. ב 1.9.39 פרצה המלחמה והגרמנים נכנסו לפולין. ב 13.9.39 הגרמנים נכנסו למיזריץ. הם לא הספיקו להתיישב בה וכבר הרוסים נכנסו לעירה. עברו עוד שבועיים והוורמכט כבש את העירה. כ 2000 מתושבי העירה ניצלו את ההזדמנות ועזבו את העירה עם הרוסים הנסוגים. רובם עברו את המלחמה בשלום ברוסיה. משפחת אימי לא הייתה ביניהם.

אז למה הוריק ומשפחותיהם וכל יהדות אירופה לא קמו ועזבו?

שאלה טובה מאד. לדעתי יש לכך שתי תשובות:

(א) הם לא רצו להיפרד מעסקיהם מביתם ומכל רכושם ולהתחיל לנדוד. לא רצו לעזוב את "סיר הבשר"

(ב) כאנשים דתיים הם האמינו שהאלוהים יצילם מכל צרה.

את התשובה הזאת מצאתי בין החומרים שירשתי מאמי. היא שמרה על כל מה שאבי כתב וזה חלק מכתביו. "מתוך נבכי העבר עלתה לנגד עיני דמות אבי. כשנפגשנו אחרי האקציה הראשונה, בה נספתה אמה, ראיתי שהוא הזקין תוך הימים האחרונים. נשקתי את פניו, הוא הביט עלי במבט חסר ישע מבעד לדמעות שמלאו את עיניו, פלט גניחה עמוקה, ונחלץ באיטיות לחדר השני, כדי להניח לבכיו לפרוץ החוצה. אולי רבץ על מצפוני המשגה הפטאלי ששגע בחורף 1939/1940 כשהחמיץ את ההזדמנות להצלה. הפציתי בו שנברח לרוסיה ונציל את נפשותינו. כי היטלר לא הסתיר את מטרותיו והכריז קבל עם ועדה שבמלחמה זו יקיץ הקץ על יהדות אירופה. הוא סירב באמרו: "איך אעזוב את הבית והמפעל ואנדוד לניכר ללא כלום?" הוא ורבים כמוהו, התחמק מלראות את המצב עין בעין, ולא הבין את אימת התקופה. הרכוש הסתיר ממנו את העובדה שגם בהיותו בבית, הוא חי בארץ נוכרייה, עד אשר פרץ נחשול ים של שנאה, שסחף אותנו בכוח איתנים למצולות."

בחלק אחר כתב אבי על סבו

"במשוט הרהורי הגעתי אל דמות סבי, שבאישיותו היה משהוא מנביאי התנ"ך. אמונתו הבלתי מעורערת בכל יכול ובישועתו הייתה החלטית. "ביטחון, יהודים, ביטחון!" היה חוזר ומטיף, כשהאווירה מסביב הייתה חנוקה מייאוש, חטיפות, ושמועות מסמרות שיער. היה בזה הטפה לחוסר מעש ולאופטימיות כוזבת. נזכרתי בוויכוח שכמעט נגמר בסטירת לחי. אירע הדבר בשלהי קיץ 1942 בזמן שהמוות כבר התדפק על שערי הגטו. כשכולם שקעו במחשבות קשות על המעגל שנסגר סביבנו ללא מוצא. לתוך דומית המועקה זרק סבי את המשפט: "בגלל שהפסקנו לדוש בגמרא ובתוספות - האיכרים הפסיקו לדוש בגורן." במר ייאושי הגבתי כלפיו: "סבי! אתה לא רואה את המציאות. שום תלמוד לא יצילנו, כי גורלנו נחרץ!" ברגע זה קם הסבא - כשעיניו המוקפות עיגולים שחורים נוצצות בברק חולני, וזקנו של נביא תנכי התנועע בעצבנות - והסתער עלי בזעקת חרון: "אלוהים יעניש אותך, אתה כופר בעיקר!" הוא הניף את ידו כאומר לסטור לי, אבל ברגע האחרון נרתע וחזר בו. תוך מאמץ לכבוש את הדמעות צעד אל פינת החדר שם פתח בתפילה מרגשת אל ריבון העולם. "אלי, אנו מפילים תחנתנו לפניך."

ראה את סבלנו ומצוקתנו. ראה את משפחות - פליטים ותינוקות דבית רבן מוכי רעב. ראה איך נופלים ארזים ונרמסים פרחים. איך נרצחים גאונים. ראה איך עומדים עלינו לכלותינו ושמע נאקתנו! בטל את רוע הגזרה והצילנו מכל אויבנו!" הייתה זו תפילה לווהטת ומזעזעת כאחד לבסוף, שבור ומיוסר נתן כולו בבכי".

מה הלקח מכך והאם הלקח נלמד ומיושם בימנו?

הלקח הוא שליהודים אין מה לחפש במדינות הגולה. קיימת שנאה עמוקה ליהודים שטבועה עמוק במוחותיהם של רוב הגויים עוד מתקופת התחלת הנצרות והאיסלם. שנאה זו נמשכה מאות שנים והתפרצה בצורות פוגרומים, רציחות, גרושים, חוקים מיוחדים, שוד וביזה של רכוש ועוד. היהודי נתפס כשונה וכמקור כל הצרות של הגויים. האנטישמיות הזו קיימת גם היום.

כיום יש לנו מדינה ויש לנו צהל חזק שמגן עלינו מכל צרה. הלקח הוא שכל היהודים צריכים למכור את רכושם ולהעלות לארץ ישראל כל עוד לא מאוחר. בעוד עשר, עשרים שנה אירופה תהיה עם רוב מוסלמי ואז אוי ליהודים שיישארו שם.

אבל הלקח לא נלמד, רוב יהודי אירופה כמו אז כן עתה, לא רואים את הנולד למרות שהכתובת רשומה על הקיר באותיות גדולות. הם יודעים על כך שהמוסלמים יהיו בעוד מספר שנים הרוב באירופה אך חיי הנוחות גורמים להם לעיוורון ולהתעלמות ממה שהולך להיות בעתיד. בדיוק כמו יהודי אירופה לפני השואה.



פרק מספרו של חזי גלעד / לב חצוי

חזי גלעד נשוי לבת מזריץ' כתב ספר על תקופת מלחמת העולם השנייה ולאחריה. להלן פרק מהספר לב חצוי - פרק 5

פייגה צרחה מכאבים וזרקה לחלל החדר כל הקללות שבעולם על ברוך בעלה אשר הביא אותה למצב הזה. לפתע שקט השתרר בחדר. רק צרחות של תינוק בריא נשמע. בחוץ היו רוחות עזות, שלג כבד ירד ללא הפסק ובתוך הבית החמים שכב על שמיכה רכה תינוק חדש שבא לעולם, ילד חמישי לברוך אקרמן.

ימים רבים חיפשו אנשי העיירה אחרי ברוך אקרמן, והנה הגיע מכתב, בכתב ידו כי הוא באמריקה, חיש מהר פשטה השמועה כי ברוך אקרמן עזב את אשתו וברח עד לאמריקה. היו שהתפעלו מאומץ ליבו לנסוע מרחק שכזה בגפו ובלי שאיש מהעיירה יידע על כך, והיו גם רבים שקטרגו עליו ועל מעשיו, אך הכי קשה היה לפייגה (ציפורה) ולחמשת ילדיה.

היא כבר האמינה שבעלה מת ולא תדע לעולם מה עלה בגורלו, אך המכתב הזה שקיבלה גרם לה לכעס נורא כיוון שהרגישה מושפלת. כי הוא הרי ידע על ההיריון עם ילד חמישי וארבעה ילדים קטנים שנשארו בבית ללא פרנסה! "במה שגיתי?", הרהרה. "אוי לי ולילדיי שיש להם אבא כזה!"

החורף היה כבד מנשוא. ימים קרים שכאלה לא היו כבר הרבה זמן במזריץ', הם חיממו את הבית בעצים ובפחם ומכל הבא ליד, העיקר שהילדים לא יקפאו- אמרה והסתכלה באהבה על נותה (נתן) היה הבכור והיה כבר בן 10. שמיל (שמואל) היה בן 8, מירקה (מרים) הייתה בת 6, וברוכלה (ברכה) הייתה בת 3. וכמובן ולוולה (זאב), הזאטוט הקטן שנולד למשפחה קשת יום כשהאבא נמצא באמריקה... המחשבה על ברוך לא הרפתה לרגע. איפה הוא מתגורר? על המעטפה לא הייתה כתובת מאיפה זה נשלח, האם היו לו כוונות זדון שלא ציין את כתובתו?...

עברו ימים שבועות וחדשים ומכתב נוסף לא הגיע, למרות שציפתה בכליון עיניים. היא רצתה להאמין שבכל זאת ירחם עליה ועל ילדיה הקטנים וישלח מכתב ואולי כמה דולרים לפרנסת הבית. כל יום הילדים היו רצים לדורר ושואלים האם יש מכתב עבורם מאמריקה.

שני האחים, דויד וג'ו, ליוו את ברוך לתחנת הרכבת. היה זה בהתחלת נובמבר. הימים היו קרים מאוד. שלג ירד מהול בגשם, הדרכים היו חלקות והכרכרה נסעה לאיטה. ברוך נראה מודאג ומכונס בעצמו, אך

בינתיים במזריץ', פולין.

אמא, אמא, הגיע מכתב מאמריקה!

כך בהתרגשות רצה מירקה במעלה המדרגות אשר בקומה השנייה מעל בית המרקחת שבמזריץ'.

מירקה הייתה בתו של ברוך. מתנשפת ורועדת מקור פרצה את דלת ביתה והגישה את המכתב לאמא. פייגה הסתכלה היטב על המעטפה ולא האמינה למראה עיניה.

כתב ידו של ברוך בעלה שנעלם לפני כחמישה חודשים היה חרוט על מעטפה.

בידיים רועדות פתחה את המעטפה והוציאה מכתב קצר: פייגה היקרה, אני סמוך ובטוח... עצרה את נשמתה, לא יכלה להמשיך ולקרוא, איבדה את כושר הריכוז, לרגע חשה כי היא מתעלפת, עברו חודשים מאז שבעלה יצא לעבודתו ולא חזר ממנה. מחשבות אין ספור וחטיפושים אין סופיים אחריו לא העלו דבר, והנה אוחזת היא בידיים רועדות מכתב מבעלה.

"גוואלד!", היא צעקה. כאב עז פילח את חזה. "הוא ברח ממני ונסע לאמריקה, איזה בושות, מה יגידו כולם?"

הילדים עמדו לידה ולא הבינו מה פשר הצעקות וההיסטריה של אימם. הצעקות שלה גרמו לשכנתה להיכנס בבהלה לביתה, והיא מסרה לרוחל השכנה את המכתב. "קחי תסתכלי, תראי מה הוא עשה!" "אני לא מאמינה" אמרה השכנה, במקום לנסות ולהרגיע את פייגה, השכנה שפכה שמן למדורה, איך יכול לעשות בעלך את הדבר הזה?"

פייגה לא ידעה מה לעשות עם עצמה. לפתע אחזה את בטנה וצעקה, עזרי לי, עזרי לי, אני עומדת ללדת. תקראי לעזרה! צעקה פייגה, אני הולכת ללדת ואולי גם למות!

הילדים התרוצצו הלך וחזור ולא מבינים על מה המהומה. נותה, הבן הבכור ירד בריצה לרחוב נכנס לבית המרקחת שהיה מתחת לדירתם וצעק לעזרה. כל הלקוחות רצו אחריו ועלו במדרגות לתוך הדירה. פייגה שכבה על המיטה נאנקת מכאבים מהצירים שתקפו אותה בפתאומיות.

המיילדת של מזריץ' הגיעה במהירות ועשתה מאמצים לעזור. היא גירשה את כל הסובבים, השאירה לידה רק את השכנה והחלה לתת הוראות.

וניסה בכל מיני תנועות ובמילים לברר היכן נמצא בית הכנסת. העגלון הבין מה שברוך שאל ועשה לו סימן שיעלה לכרכרתו והוא יביאו לשם. ברוך קפץ בקלילות על הכרכרה וכעבור מספר רגעים הוא התייצב במלוא הדרו מול בית הכנסת. הדלת הייתה פתוחה. הוא נכנס פנימה אוחז בידו תיק קטן ומזוודה אשר הביא מפולין. מספר יהודים היו בפנים וברוך הרגיש בבית. "שלום עליכם", קרא לעברם והם הפנו את מבטם אליו. - "מה יהודי מחפש?" - "עבודה!!!"

נחוש להמשיך לדטרואיט. שקט שרר בתחנת הרכבת. מעט אנשים הצטופפו תחת גג רעוע ומכוסה בשלג לבן. "תשמע היטב ברוך את מה שיש לי לומר", פלט לעברו ג'ו. אני נמצא כבר באמריקה 15 שנה ולמדתי דבר מה, לכן תקשיב לכל מילה שאומר. "תהיה זהיר! גנבים נמצאים בתחנות רכבת ובמיוחד ברכבות עצמן. כשתגיע לדטרואיט שא פעמיך מייד לבית כנסת שבעיר, שם תמצא תמיד אוזן קשבת ועזרה, והדבר הכי חשוב: שתדע שיש לך פה בחווה ידידים ובכל מצוקה שתיקלע אליה תמיד תוכל לחזור אלינו". ברוך הנהן בראשו לאות תודה.

הרכבת התקרבה לאיטה לרציף. הם התחבקו. עוד מילה ועוד עצה, וברוך עלה לרכבת כשפניו לדטרואיט ולבלתי נודע. נפנוף אחרון מבעד החלון והרכבת התרחקה מהם ברעש מחריש אוזניים. הוא התיישב על מקומו, ידע כי בעוד מספר שעות יגיע לדטרואיט, הרהורים רבים לא הרפו ממנו...

האם פייגה והילדים קיבלו את מכתבי? האם התינוק נולד? האם זו ילדה או ילד? בכל מיקרה הדבר לא ישנה, העיקר שהילדים יהיו בריאים. אני בטוח שכאשר אסתדר בדטרואיט ואתחיל להרוויח, דבר ראשון אשלח למזריץ' מעט כסף, אמצא לי דירה ואעשה כל מאמץ להביא את משפחתי לאמריקה, הבטיח לעצמו. הוא הסתכל סביבו. הכול היה לבן, שלג ירד ללא הפוגה והשמים היו אפורים. בעיירתו שבפולין היה תמיד שלג בתקופה הזו לכן הדבר לא היה לו מוזר. ברוך נמנם מעט כשתיקו על בירכו.

לרגע לא הרפה מהתיק כי זכר את שאמר לו ג'ו, וכמובן שזכר את לקח יומו הראשון בניו יורק.

בדרך היו מספר רב של תחנות אך ברוך לא ירד באף אחד מהם, ציפה בקוצר רוח להגיע סוף כל סוף ליעדו. והנה, מרחוק כבר אפשר היה לראות את העיר. עוד קצת ועוד מעט הרכבת תעצור.

הבלמים הרעישו, הגלגלים שרקו ובלמו. ברוך אקרמן דרך לראשונה על אדמת העיר דטרואיט.

הקור היה מקפיא, בנוסף לשלג הייתה גם רוח חזקה אשר הקשתה על נשימתו. הוא חיפש שירותים, וגם לשתות דבר מה חם. לאחר מכן יצא מתחנת הרכבת כשפניו לבית הכנסת. עגלונים וכרכרות עמדו ליד שער התחנה. הוא אצר אומץ וניגש לאחד העגלונים

בעקבות ביקור שרה נתניהו בפולין /

תולדות ישיבה במזריץ'

ראש הישיבה בהומל ו-10 מבחורי הישיבה נאסרו, והועבדו בעבודות פרך כאסירים. לאחר שחרורם הוחלט על העברת כל הישיבות של הרשת לפולין על ידי הברחת הגבול. נאסף כסף למטרה זו והחלה פעילות העברת הישיבות. ישיבות בלארוס רוכזו באזור מינסק ורדשקוביץ' וישיבות אוקראינה ורוסיה באזור נובהרד-וולניסקי (זוועהיל). המעבר היה קשה ביותר, שכן לא פשוט היה להעביר אלפי תלמידים בגבול של מדינות שהיו במצב מלחמה (המלחמה הפולנית-סובייטית) ולרוב התלמידים נשארו משפחות בברית המועצות שאותן נאלצו לנטוש, כשגיל התלמידים לעתים לא עלה על 13 שנה.

כל הישיבות עברו לפולין והשתקמו במקומות חדשים שם. ישיבת הומל עברה לביאליסטוק בהנהלת ר' אברהם יפה'ן והמשגיח ר' ישראל מובשוביץ, ישיבת קייב עברה למזריץ' בהנהלת ר' דוד בליאכר ובתקופת השיא מספר תלמידיה הגיע ל-250.

לאחר תחילת מלחמת העולם השנייה, כשהגרמנים השתלטו על פולין המערבית, והרוסים על המזרחית, שהחזירו את וילנה לליטא נמלטו רבים מתלמידי הישיבה מהחלק הרוסי (שכלל את ביאליסטוק, פינסק ומזריץ') לוילנה תחת חסותו של הרב חיים עוזר גרודזינסקי. לאחר כניסת הרוסים נאלצה ישיבת ביאליסטוק לנדוד לבירזש - עיירה קטנה על הגבול עם לטביה. באותה תקופה ניסו ראשי הישיבה להשיג אשרות כניסה לארצות הברית. חלק אכן הצליחו בכך, וקבוצת תלמידים בראשות הרב יפה'ן יסדה סניף בניו יורק. לנותרים הוצעה אזרחות רוסית, ולאחר שרובם סירבו הם נשלחו כ"אויבי העם" לערבות סיביר והועסקו שם בעבודות פרך. בשנת 1946 לאלו שנשארו בחיים ניתנה זכות לחזור לפולין. כולם מימשו זאת והקימו ישיבה בעיר לודז'. לאחר פוגרום קיילצה עזבו רוב התלמידים את פולין ועלו לארץ ישראל, שם הקימו סניף של הישיבה בשכונת בית ישראל.

הסופר שמואל בן ארצי שלמד בישיבות נובהרדוק באירופה ובארץ ישראל, כתב את הספר "שבתי - ארבעה סיפורים מחיי בעלי המוסר הנוברדקאיים בישיבות בית יוסף". הספר יצא בהוצאת קריית ספר, תשכ"ז. בשנת 2007 הוצא הספר שוב בתוספת סיפור, בהוצאת ידיעות אחרונות, תחת השם "נוברדוק".

בחודש מאי 2015 ביקרה הגברת שרה נתניהו, אשת ראש הממשלה, עם בניה בפולין, במקום הולדתו של אביה, שמואל בן ארצי. שמואל בן ארצי למד בישיבת נובהרדוק ששכנה חלק מהזמן במזריץ'.

הזדמנות ללמוד קצת על תולדות הישיבה -

מתוך ויקיפדיה - שמואל בן ארצי (י"ד בטבת תרע"ה, 31 בדצמבר 1914 - י"ב בחשוון תשע"ב, 9 בנובמבר 2011) היה סופר, משורר ומחנך ישראלי.

נולד בשם שמואל האן בבילגורי שבפולין. למד בתלמוד תורה ובסניף של ישיבת נובהרדוק במזריטש, וכן למד לימודים כלליים. לימים הנציח את עולמה של נובהרדוק בשלושה מספריו: "נוברדוק", "שבתי" ו"בין יצרו ליוצרו".

ישיבת נובהרדוק הייתה ישיבה ליטאית, ששילבה בתוך לימודיה את לימוד המוסר, בדרך מיוחדת, שעליה ביססה את בניית עולמם הרוחני של חניכיה.

הישיבה נוסדה בשנת ה'תרנ"ו (1896) על ידי הרב יוסף יוזל הורוביץ (הסבא מנובהרדוק), תלמיד הרב ישראל סלנטר בעיר נובהרדוק (נובוגרודוק) פלך מינסק בבלארוס. ר' יוסף יוזל סבר שהשכל של האדם מרחיק אותו מעבודה עצמית, ולכן עליו להכניעו בכל דרך אפשרית, וכן לעבוד על המידות בצורה מעשית. מספר התלמידים הראשונים היה 10. באלול אותה שנה כבר היו 50. שנה לאחר יסודה התעורר פולמוס קשה נגד תנועת המוסר ומתנגדי השיטה דרשו לסגור את הישיבה, ואף פנו לרב העיר נובהרדוק, הרב יחיאל מיכל הלוי אפשטיין (בעל ערוך השלחן) ופרנסיה, אך הם מצדם הביעו תמיכה נחרצת בישיבה ושללו מכל וכל את טענות המקטרגים.

בשנת 1899 הגיע מספר תלמידי הישיבה ל-200. בשנים הבאות פעל הרב הורוביץ לייסוד ישיבות ובתי מדרש דומים בערים עם אוכלוסייה יהודית גדולה. כך נוסדו בתי מדרש בערים: ברדיצ'ב, באלטה, אודסה, מיקולאייב, חרסון ומוהיליב-פודילסקי.

בסוף מלחמת העולם הראשונה היו לישיבת נובהרדוק סניפים במקומות הבאים: הומל (הסניף המרכזי ברשות ר' אברהם יפה'ן), קייב, רוסטוב על הדון וברדיצ'ב.

הישיבות נותרו באותם מקומות אחרי המלחמה ונאלצו להתמודד עם התנאים החדשים. בשנת 1921 החלה היבסקציה להצר את צעדי הישיבות.

עדויות מפעילויות הוועד והעמותה



מצאנו אלבום בארכיון של גד פינקלשטיין ז"ל ובו תמונות ממפגשי הוועד והאסיפה מלפני שנים רבות. אם מישהו מכם מזהה את האנשים נשמח להוסיף שמות וכבוד בגליון הבא. שלחו לנו במייל את כל מה שאתם יודעים ומזהים. בגב החוברת נמצאת הזמנה מעניינת.





עדויות מפעילות במזריץ'

יוני בויגמן שלח לנו תמונות המעידות על פעילות קהילתית שונה בתקופה בין שתי המלחמות במזריץ':



מזריץ' באינטרנט

מזריץ' ופולין ברחבי הרשת

ראשית, אנו מזכירים שפתחנו קבוצת פייסבוק בעברית. כולכם מוזמנים להירשם ולהתעדכן וכמובן להוסיף חומרים שונים בעצמכם לאורך השנה בין ביולטין אחד למשנהו

[/https://www.facebook.com/groups/260572057651521](https://www.facebook.com/groups/260572057651521)

או רשמו בפייסבוק - קהילת יוצאי מזריץ' פודלסקי והסביבה.

- רוב החומרים שמופיעים באתר קהילת מזריץ' - הועלו גם לקבוצה בפייסבוק.
<http://www.mezritch.org.il/text/town.html> - אתר הוותיק עדין קיים
- בנוסף קיימות בפייסבוק קבוצות נוספות שעשויות לעניין אתכם וגם אליהן כדאי להירשם -
[/https://www.facebook.com/groups/JLMSBR](https://www.facebook.com/groups/JLMSBR)
Jewish Lukow, Miedzyrzec, Siedlce, Biala, Radzyn, Losice and Lomazy
- קבוצה שהקים חברנו יעקב סליזק ומחברת חברים שונים בעולם, באנגלית.
קבוצת התאחדות יוצאי פולין בישראל
[/https://www.facebook.com/groups/HitachdutPolin](https://www.facebook.com/groups/HitachdutPolin)

כדאי להירשם לכל הקבוצות ולהיות חשופים להרבה מידע שמועלה לרשת, חשוב ומעניין.

No matter how compelling Sonia's Holocaust story is, the filmmakers saw it as much more than that. Sonia's story is not just about surviving the Holocaust, but also "modern-day survival," Soliday said, alluding in part to her being evicted from her tailor shop.

Sonia received a letter from her landlord in the summer of 2014, notifying her that the company planned to tear down the once-popular mall where her store, John's Tailor Shop, had thrived for more than 30 years. She and her husband had run the store together but she had slowly taken over more of the business as he suffered from Parkinson's disease. He died in 1988.

The shop was one of the last few businesses left in a largely vacant property. The notice, Sonia said, was "very, very sad for me because I love to be with people."

Her children wanted her to retire, but Sonia said she worried, "What will I do with myself?"

A mall security guard who had been a longtime friend reached out to the property owners. They had another building about 10 minutes away where they allowed her to rent space. A few weeks after receiving the eviction notice, family and friends helped her pack up the machines, zippers and threads. Sonia said she spent about an hour each night for weeks calling longtime customers to notify them of the relocation.

Her new store is filled with colorful fabrics and a number of stations where she and her employees sew. Each time she is asked to speak about the Holocaust, she said, she has to make sure someone can cover for her at the shop.

"You have to stay busy. I really cannot tell anyone what they are supposed to do, but in my case, this is my lifeline," Sonia said during a recent visit by her granddaughter.

Soon, Sonia began talking politics and expressed frustration with world events.

"No politics," Leah said, laughing. "Trust me. You don't want to get started on that."

Leah has become accustomed to these conversations. She has made more than 15 trips from Seattle to Kansas City over the last three years. She follows Sonia to speaking engagements and around town, including to a fish market where she picked up ingredients to make gefilte fish.

The film is near completion and its rough cut has begun to make the rounds at film festivals, including being shown this spring at the Bentonville Film Festival, the Arkansas event cofounded by Geena Davis, and at the Seattle International Film Festival.

Through the process of making the film, Leah has been continually reminded how the Holocaust has shaped her grandmother's worldview.

"It's the underlying theme of everything with survivors," Leah said. "No matter what happens in a day, everything comes back to the Holocaust."

Eric Berger is a staff writer at the St. Louis Jewish Light and has written for publications including Vice News, the Philadelphia Daily News, St. Louis Magazine and the Jewish Exponent.

translator for tourists. She met a crew member working on the Baywatch television series, and eventually found work on shows such as Lost and Survivor.

"What interested me the most was telling stories and meeting people who trust you with their stories," Leah said. "That's why I ultimately chose to make documentaries." She and Soliday met while making Finding Hillywood, about Rwandan filmmakers trying to help the country heal following genocide.

For her part, Sonia decided to start telling her own story publicly about 20 years ago after struggling for decades with survivor's guilt.

Sometimes she would hear a joke and laugh, but then stop herself. "How can I be happy, when I'm remembering the ones who couldn't make it," Sonia recalled thinking to herself.

But she had an epiphany when she began to hear about skinheads who were denying that the Holocaust had happened.

"It was just like a thunder entered my brain to tell you, 'Hey, Sonia, this is the reason you survived, to go on and tell your story,'" she said with a heavy Polish accent.

Sonia grew up in eastern Poland in Mi dzyrzec, a town known around the world for its manufacturing of bristle brushes. At the start of the war, some 12,000 Jews lived there, comprising about 75 percent of the population, but only 1 percent survived, according to Holocaustresearchproject.org.

In 1942, when she was 17, the Nazis forced the Jews—including Sonia, her parents and her brother and sister—into a ghetto. Her father, brother and sister were able to escape at different points, but eventually Sonia and her mother were sent to the Majdanek death camp, where she watched her mother being sent to the gas chamber. Her father and brother were also killed during the war.

Sonia experienced all kinds of horrors as the Nazis moved her from Majdanek to Auschwitz and then to the Bergen-Belsen concentration camp. She watched other prisoners tossed into holes with feces; witnessed the hanging of two girls who tried to escape; and even got shot accidentally through the chest as the British army liberated Bergen-Belsen. She said she recovered in a hospital the British set up in the converted SS barracks.

She met her husband, John, at a displaced persons camp, and with the help of the American Jewish Joint Distribution Committee, arrived in Kansas City in 1948. They opened the tailor shop and had three children.

These days, Sonia regularly talks at local schools, libraries, churches, books clubs and even prisons. She delivers her story in a determined manner, as though it's something she needs to tell you right away.

The film shows Sonia talking to middle school students and, separately, to inmates at a prison. It includes interviews with audience members, talking about the impact Sonia's story had on them.

Caroline Kennedy, a graduating senior in the Kansas City area, said she was inspired to launch Empower: Educate and Inspire, a nonprofit dedicated to educating young people about global issues, a few years after hearing Sonia speak. At a recent screening event to raise funds for the film, she took the stage to read a letter to Sonia.

"You're happy, compassionate, outgoing—even a little humorously sassy—just like me," Kennedy said. "But you survived the Holocaust. I guess I always knew that people who were persecuted by the Nazis were people, but I never understood," until the day Sonia spoke, that survivors "were real people."

Sonia said that sort of reaction is what motivates her. She enjoys reaching the younger generations and reaching "their hearts."

שיחה בין סבתא שגדלה במזריץ' לנכדתה מתוך המגזין של ארגון הדסה

נמצא ע"י טובה רשטיק

<http://www.hadassahmagazine.org/2016/05/15/big-sonia-grandmother-granddaughter-conversation>

Big Sonia: A Grandmother-Granddaughter Conversation



Sonia Warshawski (right) speaks with her granddaughter, documentarian Leah Warshawski. All images by Gloria Feinstein.

Sonia Warshawski (right) speaks with her granddaughter Leah Warshawski. Images by Gloria Feinstein.

Kansas City — As a child growing up in St. Louis, Missouri, Leah Warshawski caught only rare glimpses of her grandmother, who lived across the state in Kansas City.

Around the time of her bat mitzva, as she helped her father in his quest to transcribe his family's stories, Leah began to learn of her grandmother Sonia Warshawski's history as a Holocaust survivor.

Gaining a better understanding through the stories is important, Leah recalled thinking. "It feels like part of who you are."

Now, as a 37-year-old documentary filmmaker, Leah has taken on those stories and more as

she works toward completing a new project about her grandmother.

The focus of the film Big Sonia goes beyond the now 90-year-old's experience as a Holocaust survivor. It speaks to the resilience of this 5-foot-tall woman, who faced not only extermination at the Auschwitz-Birkenau camp but also, more recently, eviction from the tailor shop she had owned with her husband for three decades.

Today, she still works six days a week, and spends much of her spare time telling her story to schoolchildren as part of Holocaust education events.

Everywhere she goes, she drives her beige Oldsmobile 98, outfitted with a loud, leopard-print steering-wheel cover.

"We saw how this little tiny woman bumps around the world in her big-ass car," said Todd Soliday, Leah's husband and codirector of the film. "We had no idea how far reaching an impact she has on the world, and it's inspiring, not only as a filmmaker, but as a family member."

The process of making the documentary has brought granddaughter and grandmother (both members of Hadassah) closer. Leah says she not only has come to know her grandmother better—they used to see each other only a couple times a year—but also now understands the forces large and small that helped shape her.

The result of all that processing on her own psyche? "My therapy bill has doubled, tripled since I started," she quipped. "Making the movie has peeled back layers of my family—and of myself—that I didn't intend to dive into. Ultimately it has been a deep emotional journey for me, but one that I don't regret."

Leah, who now lives in Seattle, first got into filmmaking because of a chance encounter while working on a boat in Hawaii as a Japanese

התאחדות עולי מזריטש בישראל

ה ז מ נ ה

ל נ ש ף ח ז ג ז

במסגרת חגיגות העשור למדינת ישראל

שיחקיים במוצאי-שבט, י"ג אייר תשי"ח, 3.5.1958, בשעה 7
באולמי, גילי', רח' גורדון 34, תל-אביב

בתכנית:

זמרה, הקראות, נגינה, ריקודים, הגרלה, מזנון ועוד
יהיה שמחה!